

הישיבה השלוש-מאות ואחת של הכנסת האחת-עשרה

יום שני, א' באדר התשמ"ז (2 במרס 1987)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:02

א. אזכרה לחבר הכנסת לשעבר מאיר יערי ז"ל

האנושי, בזכותם נכלמה הסתאבותה באבה; נכלמה, אך עדיין לא לנצח. עם הליכתו של מאיר יערי לעולמו, אחרי כ־70 שנות מנהיגות, הלך אולי אחד מאחרוני שומרי החומה.

אדוני היושב־ראש, אין בי היומרה להעריך ולהעמיד בפרופורציות הנכונות את פועלו ההיסטורי הייחודי, את אישיותו רבת־הממדים והמורכבת, את מורשתו הרוחנית, האידיואית, המוסרית והחינוכית של מאיר יערי. בימים אלה של תוגה, ימים של ערער יסודות ואמונות שהיו מוצקות, אין בכוחי למצות ולו גם במעט את תיאור היש הגדול שהותיר אחריו מאיר יערי ב־85 קיבוצים, במחנה האידיוא, בתנועה ובמפלגה.

רבותי, רבים הם כותבי ההיסטוריה, אך על מעטים ניתן לומר שהם מחולליה. מאיר יערי היה מחולל המהפכה הלאומית והחברתית כעם היהודי בכלל ובנוער היהודי בפרט. לא היתה זו מהפכה חר־פעמית, לא מהפכה של השלטת שלטון חדש. זאת היתה מהפכה שצריך היה להגשימה, צריך היה להשקות אותה כשתיל צעיר. זאת היתה מהפכה שהולכים בה והולכים בה בדרך ארוכה אפורה ומפרכת: מהפכה שעלולה להישבר, שעלולה לשבור את מחולליה, מהפכה שקל לוונחח וקשה לקיימה. לא היתה זו מהפכה של מלים וסמאות, לא של שינוי סדרי בראשית במושגים של עם מיוחד במינו, אשר במשך אלפים שנות גלות האמין בהישרדות, בכוח ההסתגלות אם יכוף את ראשו, ומעל הכול — בהצלה שתבוא מידי שמים.

נערים ונערות במשפחות יהודיות ועיר־בורגניות חיפשו את המחר, והוא היה מעורפל אבל גם מלא פיתויים בחברה אירופית שנפתחה. נערים אלה מאסו באחמול המנוון, ואילו היום שעלה עם שחר אחרי מלחמת העולם הראשונה זימן אשליות של התבוללות ופתרונות אוניברסליים מהירים. אליהם, אל אותו נוער, בא מאיר יערי, והוא בוגר מהם בשנים אחדות בלבד. הוא הוביל אותם אל המרד היהודי, המרד שנראה מוזר, והיה צריך להפעיל את השיטות של הדיאלקטיקה ושל הסינתזה כדי להשתלב כחוליה מקשרת ברציפות ההיסטורית היהודית ולהשתלב בה. אין אמר מאיר יערי בצורה פרדוקסלית, שהיתה כה אוסינית לו, לאיש החושב? אני מהפכן קונסרבטיבי.

מאיר יערי היה הגה דעות בעל עוצמה. מאיר יערי גם היה מנהיג שהנהיג למעשים. עיקר־העיקרים הראשון היה: לחולל מהפכה בחיי הילדים, מהפכה היונקת גם ממי התחום ההיסטוריים, התרבותיים והדתיים של היהדות, ועיקר־העיקרים השני היה: להפוך את החזון למציאות, למציאות שאינה מביישת את מחולליה.

היו"ר ש' הלל:

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

חברי הכנסת, הכנסת תעלה היום את זכרו של מאיר יערי, יכירונו לברכה, חבר הכנסת למן הכנסת הראשונה ועד הכנסת השביעית, מראשיה ומראשוניה של תנועת העבודה וההתיישבות החלוצית־הקיבוצית, ממייסדי ההסתדרות הכללית של פועלי ארץ־ישראל.

מאיר יערי — לוחם על דעותיו ואמונתו, לוחם ללא פשרות על עקרונות ועל ערכים, לא בכל מאבק הוא ניצח ולא בכל עניין היה הצדק עמו, אך כל עוד האמין — המשיך להיאבק, ומעל הכול הוא האמין בצורך לגאול את העם ואת הארץ עליידי עבודה עצמית, עליידי כיבוש האדמה ועיבודת כידים עבריות.

אמונתו במשמעותה המוסרית והציונית של העבודה לא פגה מאז הגיע ארצה ב־1920, נישא על גלי העלייה השלישית, ומאז עבודתו בסלילת כבישי טבריה־צפת וטבריה־טבחא.

טרם עלייתו ארצה, ב־1918, ניסח את אמונתו בערכה של העבודה ובכיבוש הארץ עליידי העבודה במכתב ששלח לאנשי תנועתו. אצטט שניים־שלושה משפטים, ודומני כי הם מביעים יותר מכל דבר אחר את עיקרי האמונה שלו ושל תנועתו. "הנוער שלנו" — כתב — "צריך להתכונן לחיי עמל ולדעת את תפקידו כגולה ובארץ אבות. הפריית אדמת בור וסלעים, חולות ומדבריות — — — במשך עשרות כדורות חלמו אבותינו דיים. אנו חייבים לשים את הרגש על חינוך דור של פעילים. לקשור את חינוכנו למסורת היהדות הפעילה והלוחמת — — — בסיוע הריאליזם, ולא בסימן הרומנטיקה, צריכה לעמוד עבודתנו — — —".

בהסתלקותו נגרע מנופה של התנועה הציונית החלוצית אילן גדול ועמוק שורשים ורב פארות. יהי זכרו ברוך.

אני מתכבד להזמין את חברת הכנסת חייקה גרוסמן לומר דברים לזכרו של מאיר יערי.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, משפחת יערי היקרה, נציגי קיבוץ מרחביה, נציגי הקיבוץ הארצי ומפ"ם, בהרכנת ראש וברגש של ענווה נתייחד היום בבית־המחוקקים של מדינת היהודים עם זכרו של מאיר יערי ז"ל. מאיר יערי ז"ל הוא האיש שעל מעטים כמותו אפשר לומר, כי בזכותם ניצחה המהפכה היהודית הלאומית. הוא האיש, שעל מעטים כמותו אפשר לומר כי בזכותם היתה זאת מהפכה ששרמה על צלמה

מלכות. הוא הסתפק במעמדו הכלתי מעורער במחנהו פנימה. כל חייו נעו בין החלטות אנושיות מיוסרת לבין הצורך בהכרעה בנושא העיקרי. הוא ותנועתו לא קיבלו ולו גם קורטוב מן הביטחון, שכל האמצעים זמניים ומותרים, והמטרה מקדשת הכול. אין זאת אומרת שלא היו שגיאות. רק אורילים אינם שגויים, כי אין הם מסוגלים להודות בשגיאות ולבקש את עצמם.

הר הגעש האינטלקטואלי ששמו היה מאיר יערי נק ממציינות כה רבים — מן התורה, מן היצירה הלטינית, משפת היידיש של ריישה החסידיית, מן הפילוסופים של אירופה הנאורה. הוא מאס בסכלות וברדידות. לא ממים רדודים המתאדים מהר הוא ינק, אלא ממירתהום עמוקים, כפי שהוא היה נוהג לומר: אקס פרופונדיס.

ולבסוף, בספרו "בדרך ארוכה" כתב מאיר יערי, בין היתר: "את האמונה במצפון האדם והאנושות אפשר לבטא כמלה אחת: סוציאליזם". דברים אלה הוא הזכיר לקוראיו אחרי מלחמת העולם השנייה, ליוצאי השואה. כמה היה חרד לנפשו של הדור שיצא מן היערות ומן המחנות: זכור לי מכתב שהגיע אלינו ב־1940, ואני אז צעירה בהנהגה הראשית במחתרת, בברית-המועצות. לפני הפלישה הנאצית, היתה במכתב אזוהרה חמורה שלא נאכד את האמון והאמונה, האמון באדם והאמונה בדרך. יש אומרים שהוא צפה את השמדת היהודים על-ידי הנאצים.

ב־1945, בכינוס הראשון של הפרטיזנים שהגיעו ארצה, בקיבוץ עברון — אז לא הייתי בארץ — הוא אמר את הדברים האלה: "עלינו להעמיק חקר בגילוי שורשי העם. שורשי עמנו נעוצים באגדת בראשית, באגדה הרחוקה מלהיות אידיאלית. מסופר כי 'לפתח חטאת רובץ', לפתחו של כל אדם אורבים החטא, ההתפרעות והברבריות. כך מימים קדומים, אצל אדם ועם. אין לך צדיק שלפתחו לא תארכ סכנה זו. המחוסנים והמחושלים הם אלה אשר התגברו על הסכנה שבאובדן צלם האדם. אלה יצאו מתוך החקירות מוזקקים שבעתים, חזקים שבעתים ומלאים כוחות יצירה: אלה שבוססו במגפיהם בכל בוך ועל אף הרס שנדבק בהם שמרו על טוהר אופיים ומחשבתם".

מאיר יערי קרא למי שבאו משם שלא להיות עייפי רך, אלא מפלסי נחב. מאיר יערי וגם מנהיגים אחרים ביישוב לא הבינו, ואולי לא יכולים היו להבין, באילו חפירות התבוססו ומה היה טיבו של הכרך שעליו הוא דיבר.

מאיר יערי לא צפה, ואולי לא יכול היה לצפות מאיה כיוון אורב לנו אובדן צלם האדם. מכל מקום, הוא אורב לנו לא מאותו כיוון שעליו חשב מאיר יערי.

מאיר יערי קרא ל"עמל משחרר" ואמר: "כשם שהניח יהודי מאמין את התפילין, כך עלינו לאחר באת. אם נשליך מיידו את האת וניטוש את מקום הצלתו, הפסדנו הכול, הפסדנו את עתידנו".

והוא אמר בסוף דבריו אז: "אתם החוליה המקשרת לקראת השתדרשות לצמיתות באדמת המולדת, לקראת טיהור הלב משנאה ומייאוש, לקראת אמונה מחודשת במצפון האדם והאנושות, בסוציאליזם".

מאיר יערי היה זה שאלי נשלח המברק האחרון מן הגטאות, אליו ואל טבנקין ז"ל. מאיר יערי היה גאמור על כך שהוא היה הכתובת. אבל, רבותי, גדולתו של מנהיג היא זו, שגם בהיעדרו יודעים ממשיכו את הדרך, וזה מה שקרה לנו בגטאות.

ביסוד הגותו היתה השקפת עולם מרקסיסטית, ומאיר יערי לא התכחש אליה, גם לא בצוק העתים, גם לא נוכח ריבוי האכזבות. רבותי, אם דוקטרינה פירדשה רחיעה מפני בחינת הנחות היסוד, הרי תורתו של מאיר יערי לא התאפיינה בדוקטריניות. העמידה במבחן דורנו והצה לחקן היו גדולים יותר מהעז לשגות.

רחל, בתו הבכירה, כותבת, כי אביה מצא את מה שהושג גדול מכל החלומות שחלם, אך שונה, ולפעמים גם מפחיד. קראתי דברים אלה, ונראה היה לי כי ירדתי לסוף דעתה, כי הרי למאיר יערי לא רק זכות ראשונים, זכות של מחוללי התמורה, אלא גם זכות ההמשך המפרך, וההמשך הוא נזר יצירת הבראשית. כל מטרה צפורה לעיוותים בדרך להגשמתה, אם אין עומדים על המשמר, אם אין שומרים בשבע עיניים. הדרך הייתה רבת-עיקולים, והמצויאות דינמית ומשתנה. מאיר יערי זכה לראות את החלום ולא את שברו, אך גם חרד ללא הפסק מפני אותם עיקולים. ידוע לי כי שאלה זו העסיקה אותו בלילות ארוכים וחסרי שינה.

חומרת השיפוט, בצד הצער על חברים שנשרו, שנפלו מן הרכב הדורה: הדאגה לשלמות המחנה ולקיבוץ, שאינו רק אמצעי להגיע לחברה סוציאליסטית צודקת אלא גם ערך בפני עצמו, וגם בית — אכול לבטים ניווט יערי, וזכרוננו לברכה, את המחנה לעתים כדי חזקה ולעתים ברחמים כלפי הפרט בתנועה. מאיר יערי חיפש את היסגנותו הברוכה של אחדות הניגודים, והוא בחזקת פנומן היסטורי שהלך לעולמו.

ממרומי גבעתי-המורה, המשקיפה על העמק, על אותה פיסת האגדה הציונית שצמחה מאדמת הקדחת, שם הוטמן כשיבה, בגיל 90, הוא לא יוכל עוד ליעץ או לפסוק כפי שהיה נוהג, כי הרי — איך אמר: אין חיים אחרי החיים. אך דרכו מראשיתה תאיר עוד לדורות. גם אם מתעמעם הזוהר בימים אלה של שפל רוחני, גם אם רפתה האמונה, חזור יחזור אל הטוהר.

בערוב ימיו היה מאיר יערי פסימי מאוד, כך מעידים המקורבים אליו. אבל הדברים שהוא חולל אינם יכולים ללכת לאיבוד. אמר לי איש ברחוב תל-אביב, יום אחרי מותו של מאיר יערי: הנה הלך לעולמו אחד המעטים שנותרו עוד מבין נקיי הכפיים, אולי כך מרגיש העם, אבל ההיסטוריה מתעתעת בנו, ואין לדעת איך תחזור על עצמה — כטרגדיה, כפארסה, או כדרמה יוצרת ומכפילה ערכים.

מאיר יערי בא אל נוער נבוך ותבע ממנו להיפרד מ"ייסורי ורתר הצעיר", ומה "וולטשמן". הוא הוביל דרך חלומות הקבוצה בביתניה העילית שעל שפת הכינרת, הוא השתתף ביסוד ההסתדרות, הוא נצמד לציונות החלוצית והסוציאליסטית, הוא מרד בסמלים החלושים וזעק בראש ובראשונה: ידיים. הוא יצר את השותפות המצויה עם הפועל בעיר והקים, עם חזן ועם חברים אחרים, את מפלגת הפועלים המאוחדת. בהכרה ובתחושה מעמדית עמוקה הוא תבע את הקמת הארגון המשותף עם הפועל הערבי, ולחם על פתרון של שלום והיברות עם העם הערבי. הוא אהב את עמו אהבה שאינה ניתנת לחלוקה, ואת אדמת המולדת הוא אירס לנצח. מעל לכול, הוא לא הרפה מן האמונה בגאולת האדם ובגאולת העם.

אדוני היושב-ראש, לא אחת אני שואלת את עצמי: האם היה מאיר יערי, אולי כרוב המנהיגים, מאותם מנהיגים כריזמטיים, מסוכנים לא מעט, הצמודים למטרה אחת ועיקרית, המוכנים להקריב את כל אשר בדרכם על מזבח מטרה אחת? — כשום פנים ואופן לא. מעולם הוא לא שאף לשררה של

מאז באו לכאן בעלייה השלישית מאות הבחורים והבחורות הדלים, האביונים, שלא היה להם כלום, באמת, ועבדו בסלילת כבישים והגיעו למה שהגיעו — מאז עברה דרך ארוכה לא רק עליהם. זו היתה מערכה כבדה שהשאירה חללים רבים, חלי עפר, בגלל מחלות, עוני, חוסר רפואה, הזנחה ומצוקה. מצבית אבן פזורות בקיבוצים, במושבים, במושבות ובערים. חלקם נפטרו מפגעי טבע, חלקם מפעולות איבה, וחלקות הדעות איך להתגבר על האיבה.

מאיר יערי היה קנאי, וחשב שיש לו דרך להתגבר על האיבה. גם חבריו חושבים שיש להם דרך להתגבר על האיבה, והדעות חלוקות. אבל, יש לכבד את אלה שחושבים, שחולמים ולוחמים על דעתם.

אינני מדבר אל יערי, ואולי כמעט לא על יערי. אני רוצה לומר למחנה שהצליח לגבש יערי, לחלק הזה, שעשה מה שעשה, שלא עשה מה שעשו אחרים שאמרו: נחכה בגולה עד שיבוא המשיח, ואנחנו יודעים איך המשיח בא ומה קרה בגולה: יערי וחבריו קדמו להם, והיו גם אחריהם, שהקימו את התנועה המשיחית ההתיישבותית, הביאו לארץ עלייה המונית והצילו את מה שניתן היה להציל. היה להם חלק מכריע בתנועה המשיחית ההתיישבותית.

אם יש לומר דבר, הייתי רוצה לומר אותו שוב לקיבוץ הארצי, אבל לא רק לקיבוץ הארצי, הדבר נכון לגבי הקיבוץ המאוחד, הוא נכון לגבי יצחק בן-אהרן, ויהיה נכון לאומרו לזכרו של טבנקין, לכל חבריהם: זה דור שלישי, והדור הרביעי בדרך, עושה מה שנראה בלתי אפשרי. אבי האומה שרה עם אל, ויכול לו. הקיבוץ ניסה לשרות עם טבע האדם. טבע האדם הוא הרכושנות האישית. הוא ניסה עד עכשיו. מי שיגיד שהקיבוץ לא להצליח גמרי — אולי יצדק; מי שיהיו לו דברי ביקורת ויגיד: אה, הניסיון הזה — אולי יצדק במעט. אבל הוא הצליח בהשגת עיקר המשימה — הרכוש המשותף הוא עדיין אבן פינה, ועיקר הרכוש הוא הרכוש הקולקטיבי. הקיבוץ שרה עם טבע האדם ועמד בזה שלוש-ארבעה דורות. אם יתמיד הקיבוץ בכך והישג זה יחזיק לאורך ימים או לא — יש ספקנים, יש שמחזיקים אצבעות ואומרים: הלוואי שיהיה לכם כוח לעמוד כמה שניסיתם; הצליחו.

ייתכן שמרחביה של העתיד לא תהיה מרחביה של העבר; והנכדים והנינים של יערי וחבריו לא יהיו, קרוב לוודאי, הדגם של יערי, לא במדויק, אבל כולם יזכרו, איש לא יוכל להשכית, ואני מקווה שאיש גם לא ירצה להשכית, שכמה בחורים ממזרח-אירופה, מפולין, מבסרביה, הגיעו לכאן חסרי כול — והביטו מה הם עשו. תודה רבה.

היור"ר ש' הלל:

תודה. אבקש לכבד בקימה את זכרו של מאיר יערי.

(חברי הכנסת מכבדים בקימה את זכרו של מאיר יערי, ויכורו לברכה.)

היור"ר ש' הלל:

חברי הכנסת, נשלח תנחומים למשפחה. לקיבוץ, לתנועות ולכל יקיריו ומוקיריו.

חברי הכנסת, נצא להפסקה של חמש דקות.

(הישיבה נפסקה בשעה 16:33 ונתחדשה בשעה 16:43.)

ימים יבואו, אדוני היושב-ראש, ואותה אמונה בעתיד שנטע בנו מאיר יערי ואותה יניקה מן המקורות העמוקים עוד יאירו את דרכנו, ותהיה זו נחמה למשפחתו, לקיבוצו מרחביה ולמחנהו, שאותו הוא הותיר אחרינו.

היור"ר ש' הלל:

תודה לחברת הכנסת חייקה גרוסמן. אני מתכבד להזמין את השר יגאל הורביץ.

השר י' הורביץ:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, משפחת יערי, קיבוץ מרחביה, הקיבוץ הארצי, מפלגת הפועלים המאוחדת, יעקב חזן, חברות וחברים, אנחנו נוהגים כאן, להתייחד עם זכר חברי כנסת המשרתים בכנסת והלכו לעולמם ועם זכרם של אלה אשר היו חברי הכנסת, ולומר כאן בכנסת כמה מלות פרידה. זה נוהג מקובל רפה.

הייתי עם מאיר יערי בכנסת אחת, בכנסת השביעית, ואם יעקב חזן כאן, קשה לי לספור למאיר יערי, על-כל-פנים, בעשיתי זאת לא אעסוק בתחום הפרלמנטרי, גם לא כמה שכולנו זוכרים — כוויכוח הגדול, העצום והמשפיע שהיה לו עם ברל כצנלסון בזמנו — אלא הייתי רוצה לספור לו מזווית ראיה אחת, אישית, להזכיר את התקופה שבה היינו סמוכים מאוד לאותו מחנה, "השומר הצעיר", כארץ, שהלך והתגבש והגביר חיילים, ראיתי בעיני איך המחנה גבר והתלכד תחת מנהיגותו והדרכתו של איש שהיה לו חזון והיתה לו השפעה עצומה. האיש הצליח לקצור בחייו יכול כזה, שקשה לשער את התנובה העצומה שהביא.

ייתכן מאוד שלא פעם אחת היה מאיר יערי מאוכזב, לא פעם אחת התלבט, לא פעם אחת היה ספקן. אבל, לו הייתי קרוב אליו מאוד ומסוגל לומר לו בחייו: מאיר יערי, בחלומותיך הוורודים ביותר, כימים האופטימיים ביותר, כימי מרחביה הראשונים — האם במרחביה של פעם יכולת לחלום שיקרה לך שאתה עצמך, כמוהו-דרך, תצליח לרכוש מחנה כה גדול, פורה, אקטיבי, ולהוביל אותו למה שהוביל אותו אתה; הרי היית צריך להיות לא רק מאושר ולא ספקן, אלא מלא גאווה וסיפוק.

אני יודע שאנשים פוליטיים נזהרים מלומר מלה אחת של חיבה, או של מחמאה, שמא יגזימו קצת, או אולי תהיה הטפיחה על השכם חזקה מדי. אני אומר בלב שלם: אלה אשר גדלו ליד "השומר הצעיר", אם ב"נוער העובד", אם ב"צופים" ואם ב"מחנות העולים", וראו את "השומר הצעיר" של פעם, איך הוא עבד, איך הוא הגביר כוח, איך הוא חנך נוער, איך הגיע ל-86 קיבוצים כאלה — מי שאוהב את ארץ-ישראל, מי שאוהב את ההתיישבות ומי שכל זה נוגע ללבו לא יכול היה שלא לחלוק כבוד ולהעדיף הצדעה של ממש למחולל הפלא הזה. ואל אחטא בשפתי: לא רק הוא; כשאני אומר מאיר יערי, כוונתי גם ליעקב חזן, ייכרל לחיים ארוכים, ולחברים אחרים, אשר היו ראשונים, חלמו בתחילה והביאו את מה שהביאו.

וזה לא היתה תופעת טבע מזוהה שמרדכי אנילביץ היה מה שהיה, ולא במקרה קאקוג'י בא למשמרה-עמק כמטרה, ולא במקרה היו נגבה ויד-מרדכי מה שהיו. הם לא היחידים. אינני רוצה להגיד אף לא מלה אחת שתפחית מכבוד כלשהו של מחנה כלשהו או יישוב כלשהו. אבל, זה לא מקרה. לא במקרה 86 יישובים כאלה מייצרים 750 מיליון דולר, פאר היצירה. אני אומר זאת בלב שלם, בלי חשש שמא יקומו ויגידו: אם כל-כך מצליחים, אז מה הביקורת? על כך חלוקות הדעות, הכול ידוע.

חוברת י"ט, ישיבה ש"א

— מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת: הצעת חוק סדר הדין הפלילי (מעצור עד תום ההליכים) —

ב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ש' הלל:

אני מתכבד לחדש את ישיבת הכנסת.

הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות יושב־ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, מטעם ועדת הפנים ואיכות הסביבה — הצעת חוק הרשויות המקומיות (שימוש ארצי במגרשים ריקים).

לדין מוקדם — הצעת חוק "גילאי־זהב" — מאת חבר הכנסת אריאל ויינשטיין; הצעת חוק העונשין (תיקון — העלאת סכום הפיצוי) — מאת חבר הכנסת אוריאל לין.

וכן הודעת שר הפנים בעקבות מסקנות של ועדת הפנים ואיכות הסביבה בנושא: עתידו של הכית שבו שהה ד"ר בנימין זאב הרצל בשנת 1898.

היו"ר ש' הלל:
תודה.

ג. הצעת חוק סדר הדין הפלילי (מעצור עד תום ההליכים), התשמ"ז — 1986 *

(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

היו"ר ש' הלל:

אנו עוברים לסעיף הבא בסדר־היום: הצעות לסדר־היום והצעות חוק. ראשון אני מזמין את חבר הכנסת אהוד אולמרט להעלות את הצעת חוק ת"ג, הצעת חוק סדר הדין הפלילי (מעצור עד תום ההליכים).

אהוד אולמרט (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, אדוני שר המשפטים, חברי כנסת נכבדים, אני מתכבד להעלות לפני הכנסת הצעת חוק פרטית, ששותפים לה חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי ואני: חוק סדר הדין הפלילי (מעצור עד תום ההליכים).

היו"ר ש' הלל:

זה "עד תום ההליכים" או "עם תום ההליכים"?

אהוד אולמרט (הליכוד):

"מעצור עד תום ההליכים".

היו"ר ש' הלל:

נפלה טעות בכותרת.

אהוד אולמרט (הליכוד):

כן.

חבר הכנסת וירשובסקי, החמצת בחמש שניות בדיוק את אזכור שמך כשותף להצעת החוק.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אדוני יזכיר אותו פעם שנייה. מגיע לו.

אהוד אולמרט (הליכוד):

אני כבר אומר: הואיל ואני חלוק עם חבר הכנסת וירשובסקי באופן מוחלט בנושא הבא שהוא מעלה על סדר־היום היום, מן הראוי לעשות את ההבחנות הנכונות ולדעת במה הוא שותף ובמה הוא חלוק.

אדוני היושב־ראש, מעצר בטרם משפט הוא כלי עבודה חיוני בכל מערכת משפט במדינה דמוקרטית. על־פי התפיסה המשפטית שלנו, אדם הוא בחזקת זכאי עד שהורשע בדיון בבית־המשפט. המשמעות של התפיסה הזאת ביסודה היא, שכל עוד לא הורשע אדם בהליך משפטי מסודר בבית־המשפט אין מענישים אותו. לכן, בכל השלבים הקודמים לשלב שבו אדם מורשע על־ידי בית־המשפט אנחנו מבחינים בין מעצר לצורך חקירה לבין מעצר שאינו לצורך חקירה.

אומנם, לכאורה ניתן לטעון כי עצם מעצרו של אדם בשלב שבו הוא רק חשוד יש בו משום ענישה בשלב שבו אדם זה טרם הורשע בדיון, זה נכון, אבל אנחנו מבחינים — כפי שאנחנו עושים בעניין זה של זכויות הפרט עוד בכמה תחומים — בין השלב שבו המעצר לצורכי חקירה הוא חיוני ובלתי נמנע לבין השלב שמבחינה זו, וזו בלבד, שוב אין המעצר חיוני.

יש מערכת שלמה של זכויות אזרח, שאנחנו גיבשנו גם במסגרת התפיסה המשפטית שלנו, והיא כאה להגן על זכויותיו של אדם בשלב שבו הוא בחזקת חשוד. למשל, אנחנו גורסים שאדם אינו חייב להפליל את עצמו, כלומר, כאשר אדם נקרא למסור עדות, הוא חייב לומר את האמת — גם אם לפעמים זה לא נוח ולא נעים לו והוא היה מעדיף שלא לומר דברים העלולים לסכך את זולתו, אולי את חברו. אנחנו אומרים: אין לאדם זכות לחפות על זולתו ולא לומר את האמת, גם אם אמירת האמת יכולה להביא לירידה הרשעה של אדם אחר. לעומת זאת אנחנו גורסים — וזו זכות שאנחנו הקנינו — שאדם אינו חייב לומר את האמת על עצמו. במקרים מסוימים, בהעדר ראיות נוספות, לא יורשע אדם בדיון, משום שכתוצאה מן העובדה ששמורה לו זכות השתיקה לא ניתן יהיה להרשיע אותו. התפיסה המשפטית שלנו, שרוצה להקנות זכויות ולשמור על זכויותיו של אדם, מרחיקה לכת עד כדי כך שבנסיבות מסוימות יכול אדם — גם אם על־פי התחושה ייתכן מאוד שהוא אשם — להתחמק מעונשו של החוק עקב העובדה שהוא זכאי שלא להעיד באופן שהוא יפליל את עצמו; ואנחנו מאפשרים לו לעשות כן.

אנחנו מקנים, כמוכן, זכויות נוספות: הזכות להתייעץ עם עורך־דין, שלא פעם אחת יכול לתת לאדם עצה, שאולי תקל עליו להתחמק מזוועה הארוכה של החוק, זכותו של העורך־דין, וחובתו כסניגורו של החשוד, לעשות כן.

יש גם כל מיני ראיות שאיננו מאפשרים, על־פי החוק הישראלי, על־פי דיני הראיות, להביאן בבית־משפט. מדוע? כי אין בהן ביטחון בלתי מעורער, או ודאות בלתי מעורערת, ואיננו רוצים להרשיע אדם על סמך ראיות שאינן ראיות חד־משמעיות. למשל, עדות שנייה אינה מקובלת, ועוד כהנה וכהנה.

מדוע אני מרגיש את כל הדברים הללו? יש מאזן של זכויות שהן מקובלות, פחות או יותר, על־פי התפיסה של החיים הדמוקרטיים. בשיטת משפט אחת יש אולי פריסה רחבה

בשנת 1983, למשל, זוכו 6% מכלל הנאשמים שהיו עצורים עד תום ההליכים המשפטיים. בממוצע, ישבו 6% מכלל העצורים הללו 120 יום בבית-הכלא. הווי אומר, עשרות אנשים ישבו 120 יום בבית-כלא ולאחר שנשתיים כל ההליך נחברר שהם חפים מכל אשמה. אבל בינתיים הם ישבו במעצר כמשך חודשים, על כל מה שכרוך בשיבה בבית-הכלא. בפועל, הם נענשו בלא שהם היו חייבים לשבת במעצר אפילו יום אחד, כי בית-המשפט זיכה אותם מכל אשמה.

לכן, אדוני היושב-ראש, באה הצעת החוק שלי ושל חבר הכנסת וירשובסקי לקבוע סייגים לזכות שקיימת היום לבית-המשפט לעצור נאשמים עד תום ההליכים.

אסיים בשאלה: על-פי הצעת החוק שאנחנו מגישים, מה יהיה בעצם, מותר לבית-המשפט לעשות? בית-המשפט יוכל לתת צו לעצור אדם עד תום ההליכים רק במקרים האלה: במקרה שבו עבר אדם עבירה שעל-פי חוק דיני העונשין יש בה משום בגידה, כלומר, אם אדם יהיה חשוד בכנייה — ניתן יהיה לעצור אותו עד תום ההליכים; אם אדם יהיה חשוד בפגיעה בכוונות המזוינים — מותר יהיה לעצור אותו עד תום ההליכים; אם אדם יהיה חשוד בריגול — מותר יהיה לעצור אותו עד תום ההליכים; אם אדם יהיה חשוד ברצח — ניתן יהיה לעצור אותו עד תום ההליכים.

חוץ מן החלופות המרכזיות הללו אינני מציע לבטל לחלוטין את השיקול הזה, או את הפרוגנוזה הנתונה לבית-המשפט, אבל לנוכח השימוש הרב שנעשה בסמכות הזאת בשנים האחרונות, גם על-ידי בית-המשפט — ובמדינת ישראל, אדוני היושב-ראש, נענו בחיוב 89% מהבקשות שהוגשו לשופטים לעצור עד תום ההליכים, כאשר ברור הוא שמספר המורשעים לאחר מכן היה קטן הרבה יותר — מצוץ לצמצם את שיקול הדעת שיש לבית-המשפט בנושאים הללו רק לחלופות המצוינות בהצעת החוק. אני מאמין שעל-ידי כך לא תיפגם יעילות החקירה, לא תיפגם פעולת הצדק, אבל יהיה מאזן נכון יותר בין זכויות הפרט לבין חובת החברה להגן על עצמה מפני עבריינים.

אני מבקש, כמובן, להעביר הצעת חוק זו לדין בוועדה. תודה רבה.

היו"ר ש' הלל:

תודה לחבר הכנסת אולמרט. רשות הדיבור לשר המשפטים. אדוני השר, בבקשה.

שר המשפטים א' שריר:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעתם של חברי הכנסת אהוד אולמרט ומרדכי וירשובסקי מתייחסת לנושא שמשרד המשפטים ראה לנכון לבדוק אותו לעומק, והוא מטפל בכך זה זמן מה במטרה להכין חוק חדש שיענה בצורה נאותה על השאלות הכרוכות בהגבלת חופש התנועה של אדם בטרם הורשע בדין. לצורך זה הקים שר המשפטים ועדה ציבורית בראשותו של שופט בית-המשפט העליון רב לוי, שתפקידה להכין דיון מעצר וחיתוף חדשים.

הנושא המטופל בהצעת החוק של חברי הכנסת אהוד אולמרט ומרדכי וירשובסקי, מעצר עד תום ההליכים, הוא היבט אחד מני היבטים רבים של סוגיית המעצר. מן הראוי היה שהכנסת תמתין עד לקבלת המלצות הוועדה האמורה בטרם יוחלט על המשך הליך החקיקה בהצעתם של חברי הכנסת אולמרט וירשובסקי.

עם זאת, מתוך מודעות לחומרת המצב ולסבל הרב הנגרם

יותר של זכויות, בשיטת משפט אחרת יש פריסה שונה קצת של זכויות: אבל בסך הכול, כל שיטות המשפט במדינות דמוקרטיות מקנות מערכת נרחבת של זכויות לאנשים חשודים כדי לאפשר להם להגן על עצמם וכדי למנוע מצב שבו יורשע חס וחלילה, אדם גם אם יחברר שיש ספק קל בקלים באשמתו.

לכן, אנחנו עושים הבחנה יסודית בין מעצר לצורכי חקירה לבין מעצר שאינו לצורכי חקירה. אף שבשלב החקירה אדם אינו אשם ורואי לא הורשע ועוד טרם עמד למשפט — אנחנו יכולים לעצור אותו לתקופה די ממושכת, בהתחלה למשך 15 ימים, לאחר מכן למשך 15 ימים נוספים, ואחר כך, באישור היועץ המשפטי לממשלה, אפשר לעצור אותו למשך תקופה נוספת. הווי אומר, אנחנו שוללים את החופש של אדם, ממיטם עליו לא אחת קלון, גורמים לכך שהאיש יוחזק אפילו בעיני הציבור — במיוחד אם הוא אדם ידוע, אבל כל אדם בסביבה החברתית הקרובה לו בוודאי — כמי שהוא כבר אשם, פושע, עבריין, גם כאשר אין לנו ראיות בכך, אבל, כל זה הוא חיוני, כי הגענו למסקנה, שאם החברה רוצה להגן על זכויותיה, הרי במאזן שבין זכויות החברה לבין זכויות הפרט אפשר גם לקיים את הפריבילגיה הזאת של הרשויות.

ככל זאת, אדוני היושב-ראש, מה שקורה לאחרונה, במיוחד במדינת ישראל, הוא, שהשימוש בפריבילגיה של מעצר נעשה במידה כזאת של חוסר הבחנה עד שזה הופך להיות בעיה חמורה — ואני מדגיש במיוחד, אבל לא רק בעיה זאת קיימת, את הבעיה של המעצר עד תום ההליכים.

בניגוד למעצר לצורכי חקירה, הרי מעצר עד תום ההליכים כא לשרת כחלק ניכר מהמקרים, לא ככולם, שתי מטרות עיקריות. מטרה אחת היא לגרום לכך שהאדם הכלוא תקופה ממושכת אולי יסכים לשתף פעולה או לעשות דברים מסוימים אשר בנסיבות רגילות, אלמלא היה עצור ונתון במצוקה הזאת של תנאי המעצר — לא היה בהכרח מתפתח לעשותם. נוסף על כך, זהו אמצעי להתגבר על המצוקה הנוראה הקיימת היום בבתי-המשפט, אשר גורמת לעתים לעיכוב בהליכים משפטיים במשך שנים ממושכות — ארבע עד חמש שנים — בבתי-משפט מחוזיים, ואם עוצרים את האיש עד תום ההליכים מחישים את ההליך המשפטי. אבל, זהו אמצעי לא-הגון: לא נכון הוא להאריך משפט על-ידי הענשת אדם מראש, עוד כטרם הורשע בבית-משפט.

אדוני היושב-ראש, לאחרונה, בעקבות מחקר שערך ד"ר קנט מאוניברסיטת תל-אביב, התפרסמו נתונים המצביעים על כך שמספר האנשים הנעצרים במדינת ישראל עד תום ההליכים מדי שנה אינו עומד בשום יחס למה שמקובל בכל מדינה דמוקרטית בעולם. במדינת ישראל, בשנת 1985, ישבו במעצר עד תום ההליכים 49.8% מכלל הנעצרים. בשנת 1984 ישבו במעצר עד תום ההליכים 54.5% מכלל הנעצרים. ובשנת 1983 — 42.8%. זאת לעומת שנת 1974, למשל, שבה נעצרו עד תום ההליכים רק 19.5% מכלל העצורים. הווי אומר, אנחנו רואים קפיצה עצומה במספר משנת 1974 עד 1985.

היו"ר ש' הלל:

מאיה שלב הם עצורים?

אהוד אולמרט (הליכוד):

עצורים עד תום ההליכים.

היו"ר ש' הלל:

עצורים לאחר הגשת כתבי אישום?

אהוד אולמרט (הליכוד):

גם לאחר הגשת כתבי אישום. עד תום ההליכים פירוש הוא עד תום ההליכים המשפטיים.

— הצעת חוק סדר הדין הפלילי (מעצר עד תום ההליכים); הצעה לסדר-היום —

החוקה, חוק ומשפט. מי להצעה זו? מי נגד? אין מתנגדים.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הצעת חוק סדר הדין הפלילי (מעצר עד תום ההליכים), התשמ"ז-1986, לדיון מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט נחקקה.

היו"ר ש' הלל:

העברנו את ההצעה לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

דוד ליבאי (המערך):

אדוני היושב-ראש, אני מקווה שזה לא יתפרש כהצעה שבאה לדרוש את שחרורו המידי של בלאס עליידי הליכוד, כי לפי הצעה זו נאסר לעצור את בלאס עד תום ההליכים.

היו"ר ש' הלל:

אם תהיה החלטה על רטרואקטיביות, ייתכן שזה יחול על המקרה הזה. נראה. זה תלוי בוועדה.

דוד ליבאי (המערך):

— — —

ד. הצעה לסדר-היום

תפקודו של היועץ המשפטי לממשלה

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

זו חוצפה.

היו"ר ש' הלל:

סליחה, חבר הכנסת וירשובסקי, יש לי ספקות רציניים מאוד לגבי אופן העלאת הנושא, כי הלאו איננו רוצים שהכנסת היא שתחליט כעניין הזה. דומני שהעלאת נושא כזה, כשהאיש אינו יכול להשיב, יש בה טעם לפגם.

שבח וייס (המערך):

— — —

היו"ר ש' הלל:

חשבתי שאתה מרכר פה באופן כללי על תפקודו של היועץ המשפטי לממשלה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

לא, סליחה, זה היה כתוב גם בדברי ההסבר. אינני מדבר על הנושא באופן כללי. מותר לי לקום ולדבר על נושאים ככל העולה על רוחי במסגרת הצעת חוק או במסגרת הצעה לסדר-היום. אני מקווה שנושא זה יעבר לוועדה, ולשם אפשר יהיה להזמין את היועץ המשפטי לממשלה כדי שיתייחס לכל אחת מהנקודות שאני מעלה כאן. אני מודע לכך שהיועץ המשפטי לממשלה אינו יכול להתגונן כאן. זה נכון, אני יודע זאת. עם זאת — — —

היו"ר ש' הלל:

אתה צריך להיות גם מודע לעובדה שלא הכנסת ממנה את היועץ המשפטי לממשלה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אני יודע זאת, אדוני — — —

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

זו פגיעה במוסד.

לאזרחים רבים מאוד מדי שנה בשנה — ומדובר באלפים רבים — החליטה ועדת השרים לענייני חקיקה בישיבתה מיום 9 בפברואר השנה לאשר המשך הטיפול בהצעה זו תוך הכנסת שינויים מספר בנוסח ההצעה ובכפיפות לעמדתה של ועדת-ליון לגביה.

אדוני היושב-ראש, השינויים המוצעים הם: בסעיף קטן (ג) — "בית המשפט יצווה על מעצר עד תום ההליכים רק אם הוא שוכנע כי יש יסוד סביר כי העצור עשוי לחזור על מעשהו". ובסעיף קטן (ג) (2) ייתוספו עבירות, כגון אינוס, שוד והתפרצות, על אלה שבגינן ניתן לעצור עד תום ההליכים.

אם יסכימו חברי הכנסת אולמרט וירשובסקי לשני התנאים האלה, אסכים גם אני, להעברת ההצעה לוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת להכנתה לקריאה ראשונה.

היו"ר ש' הלל:

תודה. אני מבין שלפנינו בעצם הצעה אחת. בוועדה ידונו ממילא בהצעות הללו. מה זה עוזר?

אהוד אולמרט (הליכוד):

אני חושב שכן.

היו"ר ש' הלל:

לפנינו הצעה אחת: להעביר את הצעת החוק לוועדת

היו"ר ש' הלל:

אנו עוברים עתה להצעה לסדר-היום מס' 5237, מאת חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי — הפעם ללא שותפים, כפי שאני מבין — בנושא: תפקודו של היועץ המשפטי לממשלה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

עצם העלאת הנושא היא כבר — — —

היו"ר ש' הלל:

אני רוצה להזכיר נשכחות: אנו מדברים במסגרת עשר דקות.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

יודע, אדוני.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכוון לדבר על נושא קשה ורגיש, נושא המעורר ויכוחים רבים — אבל, לדעתי, העלאתו היא חיונית. הנושא הוא תפקודו של היועץ המשפטי לממשלה, מר יוסף חריש.

אני חושב שמר חריש אינו ממלא את תפקידו כראוי. אני חושב שלמר חריש חסרים הכישורים והיכולת למלא את התפקיד המרכזי והחשוב של היועץ המשפטי לממשלה — לשמש חוד החנית של שלטון החוק במדינת ישראל; ככל שיקדים לעזוב את תפקידו, כן ייטב לשלטון החוק במדינת ישראל.

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת וירשובסקי.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

זו חוצפה. אתה פוגע במוסד הנכבד הזה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה — — —

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

היו"ר ש' הלל:
אבל, חברי הכנסת, לא יכולה להיות ביקורת בלי לבקש רשות.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אדוני היושב-ראש, — — —

— אבל אנחנו יכולים לדון פה באלף ואחד נושאים. דנו פה והתקפנו מעל הדוכן הזה את מר אריה דולצ'ין, בה כשעה שלנו — ולא רק לנו, אלא גם לממשלת ישראל — אין כל נגיעה לנושא המיני שלו. לכן אין הרגשות הזאת, אדוני היושב-ראש, מובנת לי.

היו"ר ש' הלל:
סליחה, רגע. אני מודה ומתוודה שאני נמצא כאן במצוקה מסוימת, וארצה בהחלט שכל הנושא הזה ייבחן לאחר מכן. כרגע יש לך הרשות להציג את ההצעה לסדר-היום.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
כבר עברו עשר דקות.

היו"ר ש' הלל:
אם יש חברי כנסת שרוצים להעיר לגבי הצד הפרוצדורלי בלבד, כרשותך, נשמע את ההערות בקצרה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אני מבקש.

היו"ר ש' הלל:
כבר ביקשת.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
תרשה לי לבקש את בקשתך. אני חושב שצריך לאפשר לי לדבר. אחר כך יכולים להעיר כל הערה פרוצדורלית. אני חבר הכנסת תשע שנים ושמעתי כאן מעל הדוכן התקפות חמורות ביותר על אנשים אחרים, ואיש לא קם ואמר את הדברים הנאמרים כאן. אפרט מדוע אמרתי מה שאמרתי, ואבקש שלא יקבעו פה פרוצדורות כשעה שאני עומד על הדוכן כחוק ונואם נאום.

היו"ר ש' הלל:
שמעתי את בקשתך.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אם צריך להגן על היועץ המשפטי לממשלה בצורה כזאת, אוי לכולנו.

היו"ר ש' הלל:
שמעתי את בקשתך. אני רוצה לאפשר הערות פרוצדורליות קצרות. אולי פשוט תעזרו לי לראות היכן אני עומד בנקודה זו.

אמנון לין (המערך):

עוד לא היה תקדים כזה בכנסת. עוד לא קרה שבא אדם ודיבר נגד היועץ המשפטי לממשלה — וכולנו חייבים לכבדו, אם כי הוא אינו מחוץ לביקורת. לקום כאן, כאשר הוא אינו נוכח במקום ואינו יכול להשיב על הדברים ולהגן על עצמו, להציע את פיתוריו ולהיכנס לפרטים — עוד לא היה הדבר הזה. כי הרי לא יכול חבר כנסת להציע את פיתוריו של היועץ המשפטי בלי להסתמך על פרטים כלשהם. אם יסתמך חבר הכנסת על פרטים כלשהם או על ראיות — יעטרך היועץ המשפטי לממשלה להשיב, אבל הוא אינו יכול להשיב כאן.

לכן, חבר הכנסת וירשובסקי, אמרנו לך הבוקר בישיבת ועדת החוקה, חוק ומשפט שיש לך עוד שלוש שעות והצענו לך להימנע מלהעלות את הנושא הזה. ועדת החוקה, חוק ומשפט על כל חבריה התנגדה לך שתעלה נושא זה בישיבת הכנסת. אני מציע לך לחזור כך ולבטל את ההצעה.

לא מובן לי גם דבר אחר, אדוני היושב-ראש ואדוני הר המשפטים: בכל המסדרונות של משרדי הממשלה, בכל ישיבה או פגישה של עורכי-דין בלילות שבת, כתוכני משרד המשפטים, שאתה מופקד עליה, במסדרונות הכנסת — הכול אומרים דברים אלה בצורה הברורה ביותר, אם כי לא בקול רם.

דב שילנסקי (הליכוד):
לא שמעתי על כך כמעט, חוץ מאשר ממך, העוסק בכך השכם והערב. דיכרת הבוקר כרדיו. כשבת — — —

היו"ר ש' הלל:
חבר הכנסת שילנסקי, גם בימים טרופים אלה עדיין מדברים כרשות. קריאה אחת נוחא, אבל לא חצי נאום. אני מבין שחבר הכנסת אמנון לין רוצה לשאול שאלה, אם הנואם מסכים.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
לא, אדוני, אינני מסכים.

היו"ר ש' הלל:
אני מבקש לכבד את רצונו של הנואם.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אני מבקש לאפשר לי לסיים את דברי, כי דברי חשובים, לדעתי. הדברים האלה נאמרים במסדרונות. חבר הכנסת שילנסקי, כרי שלא להלבין פני חברינו פה וגם כרי שלא להלבין יתר על המידה את פניו של היועץ המשפטי לממשלה, לא אצטט לך בשם אומריהם דברים כעניין זה, כי הדבר יהיה כבחינת רכילות: אבל אני יכול לומר לך במדויק שמות של שרים ושל חברי כנסת האומרים דברים זהים לאלה שאמרתי, ואף חמורים מהם. נושא זה הוא שיחת היום במקצוע הזה, והגיע הזמן לשכור את קשר השתיקה. לו היה זה הרמטכ"ל, לא היה פה חבר כנסת אחר — — —

היו"ר ש' הלל:
סליחה, חבר הכנסת וירשובסקי.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
מה קורה פה?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
לו זה היה הרמטכ"ל, אדוני היושב-ראש, והוא היה עושה — — —

אמנון לין (המערך):

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
אתה פוגע במוסר — — —

היו"ר ש' הלל:
סליחה, אולי לא תעזרו לי?

דוד ליבאי (המערך):
לכל אחד מחברי הכנסת תהיה ביקורת על היועץ המשפטי לממשלה בעתיד והוא יוכל לחקוף אותו.

הכנסת וירשובסקי רוצה בכך. יתירה מזו, אני משוכנע שהוא רוצה מאוד ביקר הכהונה הזו, אלא שהוא סבור שהתפקוד של נושאה אינו נאות.

משום כך, כחברי ועדת החוקה, חוק ומשפט, אני בדעה, שכדאי שהדברים שאותם רוצה חבר הכנסת וירשובסקי לומר ייאמרו בוועדה, כדי שלא ייאמרו במליאה דברים שאינם לכבוד הכהונה ואינם לכבוד האיש. תודה.

מרדכי וירשובסקי (שיגור — מפלגת המרכז):
אני מתנגד להעברת ההצעה לוועדה.

היו"ר ש' הלל:
רשות הדיבור לחבר הכנסת מיכאל איתן, בבקשה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אף שאני דוחה את תוכן דבריו של חבר הכנסת וירשובסקי, ברצוני לציין שהיועץ המשפטי הקודם, בתגובה על תביעתי שיתפטר ועל תקיפתי את מדיניותו, הביע את הדעה שאכן יש לחברי הכנסת ולכנסת סמכות לביקורת פרלמנטרית על פעולותיו והוא לא ראה בכך פגם.

נוסף על כך, ועדת-אגרנט, שעליה הסתמכו כאן, גם היא קבעה שביקורת פרלמנטרית על היועץ המשפטי, כחלק מסמכויות הרשות המבצעת — לגיטימית. כול אשר דרשו אותם שופטים היה, שהביקורת תיעשה בצורה שלא יהיה בה, מבחינת הסגנון, משום פגיעה במעמדו של היועץ המשפטי לממשלה. משום כך אני חושב שלחבר הכנסת וירשובסקי עומדת הזכות המלאה לבקר. אני רואה תקדים לא-כריא בכך שהרשות המחוקקת אינה תומכת בעצם הזכות לבקר נציג של הרשות המבצעת, אף כי אני בטוח שחבר הכנסת וירשובסקי ינהג כפי שנהגתי אני וישמור על סגנון ענייני ופרלמנטרי בדברי הביקורת שלו.

היו"ר ש' הלל:

תודה. חבר הכנסת לנדאו, האם גם אתה ביקשת את רשות הדיבור?

עוד לנדאו (הליכוד):

— — —

היו"ר ש' הלל:

חברי הכנסת, אין כל ספק שלא אחת בעבר השמיעו חברי הכנסת, תוך כדי דיבורם, דברי ביקורת על אדם זה או אדם אחר. נושאי התפקידים המרכזיים. אנחנו לא מקפידים על כך, אדם מתבטא כדרכו.

אני מוצא עצמי קצת במצוקה כאשר נושא הדיון כולו הוא תפקודו של אדם שאינו נמצא כאן.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
יש תקדים לכך.

היו"ר ש' הלל:

זה שיש תקדים לכך עדיין אינו עושה את המצב טוב יותר. לפיכך אמרתי, שבעקבות הניסיון השני, שאני נתקל בו עכשיו, אני חושב שיש מקום שנבחן את עצמנו. משום שגם אם תועלה כאן הצעה לקיים דיון בנושא או להעבירו לוועדה ויחליטו להסיר את ההצעה מעל סדר-היום — יש דעות בעד ויש דעות נגד — האיש שבו נוגע העניין אין לו אפשרות להתבטא. אך גם לפי האפשרות השנייה, שהנושא יועבר לוועדה, ייווצר עיוות מסוים: הטענות נגדו נשמעות כאן, ואילו לאיש חנינת האפשרות להשיב על כמה שאינה כמה פומבית.

היו"ר ש' הלל:

אכן לכולכם רשות להעיר הערות קצרות בלבד. רשות הדיבור לחבר הכנסת שבח וייס, בבקשה.

אני רואה שיש פה *general de bataille*, לא זאת הכוונה.

שבח וייס (המערך):

אדוני היושב-ראש, לא אתייחס לתוכן הדברים, רק לעניין הפרוצדורלי. אומר את דעתי על תפקודו של היועץ המשפטי. כאשר הוכרר העניין עליידי ועדת-אגרנט, בראשית שנות ה-60, נקבע שהייצוג של היועץ המשפטי בפורום הפרלמנטרי הוא בידי שר המשפטים. על כך, הדרך היחידה הנראית לי במקרה זה היא הבעת א-אמון בממשלה, או ביקורת על משרד המשפטים כולו מצד חבר הכנסת וירשובסקי. ולא התרכזות קונקרטית באיש.

היו"ר ש' הלל:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת שריד, בבקשה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, לו חשבתי שמן הראוי לעשות את מה שעושה חבר הכנסת וירשובסקי — הייתי עומד עכשיו במקומו. העובדה שאיני עומד במקומו יש בה אולי כדי ללמד על עמדותי בעניין זה.

עם זאת, אין לומר שלא היה תקדים למעשה זה. היו תקדימים, ועל סמך זה שמורה לו, לחבר הכנסת וירשובסקי, זכותו לומר את אשר עס לבו. כשחברי כנסת אומרים: לא היה תקדים, זה עושה רושם עצום, אני כל כך נפעם ונרגש... במקום הזה, הייתי אומר כמעט בזמן הזה, דרשו חברי כנסת את פטוריו של היועץ המשפטי הקודם. אז חשבתי שזהו מעשה שאין ראוי לעשותו, עכשיו אני חושב שזהו מעשה שאין ראוי לעשותו. אבל הואיל ונקבע תקדים, אין שום סיבה שחבר הכנסת וירשובסקי לא יאמר את דברו.

היו"ר ש' הלל:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת ליבאי, בבקשה.

דוד ליבאי (המערך):

כבוד היושב-ראש, לחבר הכנסת וירשובסקי יש השגות והוא מבקש להשמיען. מבחינה פורמלית אין עבירה ביוזם היועץ המשפטי כמו עבירה ביוזם בית-המשפט, אבל אנחנו חייבים בכבוד המשרה.

אם מתכוון שר המשפטים לכקש הסרת ההצעה מעל סדר-היום — אני מכין שחבר הכנסת וירשובסקי רוצה להשמיע את טענותיו והמקום לכך הוא הבימה, אם כך הוא בחר, זה נובע משיקול דעתו — אבל אם יסכים השר להעביר את הנושא לוועדה, אפשר יהיה לשמוע שם את השגותיו של חבר הכנסת וירשובסקי בנוכחות השר, ובעיקר בנוכחות היועץ המשפטי לממשלה, שיוכל להתייחס לדברים. כי כאן הוא אינו יכול לעשות זאת. השאלה הנשאלת היא: האם יש הסכמה להעביר את הנושא לוועדה, שם יהיה אפשר לעורר את השאלה?

היו"ר ש' הלל:

תודה. אכן לכולכם את רשות הדיבור ואחר כך אומר מה אני מחליט בעניין זה. רשות הדיבור לחבר הכנסת שאק, בבקשה.

אבנר חי שאק (הסיעה הדתית-לאומית):

אדוני היושב-ראש, בהונת היועץ המשפטי היא, לכל הדעות, מן הכהונות שכולנו רוצים ביקרן. אין לי ספק שגם חבר

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אני נדהם — — —

דב שילנסקי (הליכוד):
לא צריך לומר שיש הרבה היגיון בהצעת היושב-ראש. אולי יסכים חבר הכנסת וירשובסקי לדחות את הבאת הצעתו עד שיגבש היושב-ראש, יחד עם האנשים המתאימים, עמדה איך לנהוג במקרה כזה.

היור' ש' הלל:
בוה גמרנו את le "general de bataille".

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אני מוכן להציע דבר אחד: אם שר המשפטים יודיע שהוא מוכן להעביר את העניין לוועדה, אסתפק כמשפט נוסף אחד, ארד מערנות מהבמה ואעביר את הוויכוח לשם.

דב שילנסקי (הליכוד):
אני אבקש להוריד את הנושא מסדר-היום. זה לא יכול להיות, כי אני אבקש להוריד אותו מסדר-היום.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
זה דבר אחד.

דבר שני: אדוני היושב-ראש, לפני שישה שבועות פניתי בנושא הזה ליושב-ראש הוועדה והצעתי לדון בוועדה בנושא הזה. משום-מה אמר לי, היושב-ראש, שאיננו בארץ השבוע, בכל פעם שפניתי אליו: אני דוחה, אני דוחה. בינתיים הצטברו דברים נוספים, שלדעתי הכריחו אותי להעלות את הנושא הזה על סדר-יומה של הכנסת.

אני מוכרח להביע פליאה — כאשר תקפנו ושפכנו את דמם של דולצ'ין ושל אנשים אחרים, וכולנו עשינו את זה, גם אני: כאשר מהמתנה שלי לא היה איש שלא תקף פה מעל הכמה את רפול כשהיה רמטכ"ל ואמר דברים, אף אחד לא קם והתנגד. אבל כאשר מרובר על היועץ המשפטי לממשלה, והוא הרי בסך הכול פקיד, לא שונה מהרמטכ"ל, ואולי פקיד כמו פקידים בכירים אחרים המותקפים כאן, פתאום קמה כאן איזו חזית.

מנחם הכהן (המערך):
זה לא דומה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
מה לא דומה?

אהרן הראל (המערך):
— — —

היור' ש' הלל:
חבר הכנסת וירשובסקי, תתחיל בנושא שלך. כי הזמן שלך מתקרב לקצו.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
חלק מהנושא שאני רוצה להתייחס אליו הוא בדיוק הנושא שהתמודדנו אתו רק לפני דקה אחת. היועץ המשפטי הוא אדם ככל האדם, והוא ראוי לביקורת ולשבחים לפי העניין, גם מעל דוכן זה. אפשר לתקוף אותו ואפשר לשבח אותו. באתי לתקוף אותו מפני שאני חושב ששיקול הדעת שלו ומעשים אחרים שלו אינם ראויים. אינני יודע מדוע צריכה מדינת ישראל להשלים עם הדבר הזה. אני צריך לציין, כי היועץ המשפטי הזה קבע בדיון שהיה בוועדת הכנסת, שהוא לא רק היועץ המשפטי של הממשלה אלא היועץ המשפטי של המדינה, אם, לשיטתו, הוא היועץ המשפטי של המדינה, איפה אם לא מעל כמה זאת

דוד ליבאי (המערך):
במקרה כזה אולי יימנע חבר הכנסת וירשובסקי מלהמשיך.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
יש לי הצעה. אם יקום שר המשפטים ויגיד שהוא מוכן להעביר את הצעתי לוועדה, אסיים את דברי.

היור' ש' הלל:
חבר הכנסת וירשובסקי, יש לי הצעה: כשאני מדבר אל תפריע לי.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
נכון. אני מקבל זאת במנוד ראש.

היור' ש' הלל:
במקרה שלפנינו, גם אם יחליטו להסיר את ההצעה מעל סדר-היום וגם אם יחליטו להעבירה לוועדה — יימצא האיש נפגע למעשה. לא כל שכן אם יחליטו לקיים דיון במליאה כבקשת המציע, וגם אז אין האיש יכול להופיע כאן. אני חושב שיש לנו פה בעיה שכדאי לתת עליה את הדעת.

למען האמת, לגבי הצעה שהועלתה כאן שהדיון יתקיים בוועדה — הלא חבר הכנסת וירשובסקי לא היה מנוע מלהעלות זאת מלכתחילה בוועדה. אני מרשה לעצמי לומר שהפרוצדורה, לפחות מבחינת הסדר הטוב, מחייבת לכוא קודם כול לוועדה. אילו היתה הוועדה ממאנת, אז גם אני הייתי מבין שאין כרייה לחבר הכנסת אלא להעלות את ההצעה מעל בימת הכנסת.

מאחר שכן, ומאחר שאנחנו נמצאים בתחילתו של הדיון, אינני רוצה לקטוע אותו.

אני רוצה רק לפנות לחברי הכנסת ולומר: הבה נחשוב יחד איך למנוע מצב מבין כזה כלפי אדם הנושא במשרה שאנחנו הטלנו עליו. מדברים בו כאן לא כהערת אגב ולא כביקורת אגב, אלא מעלים אותו כאן לדיון — ובכל מקרה, הוא אינו יכול להתגונן. אם נחליט להסיר את ההצעה מעל סדר-היום — שמענו טענות והוא לא יוכל להתגונן: אם נחליט לקיים דיון במליאה — שמענו טענות, שמענו חברי כנסת, הדיון יתקיים במליאה, והאיש לא יוכל להתגונן: אפילו תמצאו לנכון להעביר את הנושא לוועדה — שמענו טענות נגדו מעל במת הכנסת, ולו נאמר: אתה תיתן את חשבוניתך בוועדה שהיא סגורה.

לכן, אני חושב שיש לנו כאן בעיה מסוימת. אני מבקש מחבר הכנסת וירשובסקי להביא בחשבון את הרגישות הקיימת ולהפקיד על דבריו.

את הנושא עצמו אני אציע לבחון באחת המסגרות של הכנסת — מה עושים במקרה שבו מעלים בנושא הצעה לסדר-היום את עבודתו של אדם שאינו יכול להופיע כאן.

מנחם גולדשטיין (הליכוד):
אפשר לשאול שאלה?

היור' ש' הלל:
בוה סיימנו. רשות לשאלה — בבקשה.

מנחם גולדשטיין (הליכוד):
רק מבחינה טכנית. אני חושב שעברו עשר דקות והוא יכול להפסיק לדבר.

היור' ש' הלל:
תודה רבה.

אני רוצה לשאול את החברים היקרים: יכול להיות ויכוח אם צריך או לא צריך לתבוע למשפט את הרכבים שכתבו בכרוז מה שכתבו, אם יש לתבוע אותם על עבירה פלילית או להעמיד אותם לדין משמעתי. אבל, היועץ המשפטי לממשלה התחמק מהכרעה. הוא פנה לשר הדתות, לא נתן לו הנחיה מה לעשות אלא אמר לו כללית, שמה שעשו הרכבים הוא דבר חמור מאוד, ושיכדוק מה יש ביכולתו לעשות. אין זה נוהל ונוהג של יועץ משפטי לממשלה. כך לא נוהג אדם ששלטון החוק מופקר בדיו.

רבותי חברי הכנסת, אני לא רוצה להיכנס לסוגיה הערכית של פרשת השב"כ. אבל, כאשר ניתנה החנינה שהביאה לאיזה מצב משפטי — ואיני קובע היום עמדה אם היה זה נכון או אפשרי מבחינה משפטית לתת את החנינה — אלא אני שואל את השאלה, האם החנינה — — —

מיכאל איתן (הליכוד):
בזמן נחת וטעית. נחת ואמרת שאסור היה, ובית-המשפט העליון קבע — — —

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
הואיל ולעולם לא אוכל להתגבר על קולך, חבר הכנסת מיכאל איתן, ואמה עזרת לי, אני אומר: טעית, והיועץ המשפטי צדק שאפשר היה. יפה. אבל לא זאת היתה השאלה המרכזית. עצם החנינה הזאת היתה יום שחור לשלטון החוק, כפי שכינה אותה צדוק, שר משפטים במדינת ישראל, שהכול מעריכים אותו. מה עשה היועץ המשפטי לממשלה? הוא בירך את שר המשפטים.

אהרן הראל (המערך):
צדוק, שאת דבריו אתה מצטט. אמר רק אתמול, שהפגיעה ביועץ המשפטי לממשלה כמוה כפגיעה ברשות השיפוטית ובשופטי בית-המשפט.

היו"ר ש' הלל:
אני מבקש מכם, יש לנואם עוד שתי דקות לכל היותר. אל תסיטו אותו מהנושא.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
הוא גם אמר שזה יועץ משפטי הרכה פחות מוכשר והרכה פחות אמין מקודמיו. אל תשכח לצטט את זה.

אדוני היושב-ראש, השורה היא ארוכה. עד עכשיו הבאתי נקודות המתייחסות ליכולת המקצועית של האיש.

היו"ר ש' הלל:
עליך לסיים.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אני עומד לסיים.

מנחם הכהן (המערך):
— — —

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אדוני היושב-ראש, אם ייתנו לי, אסיים. חברים הפריעו לי.

היו"ר ש' הלל:
עליך לסיים תוך דקה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אני מסיים, ואני רוצה לומר, שכל אלה היו מקרים שהצביעו על אי-יכולת מקצועית. אני גם טוען, שהיועץ המשפטי לממשלה לא דיבר אמת בפרשת פסקי-הדין המשופץ שלו. אומנם נערכה בדיקה על-ידי השופט הגר, אך אחרי

יש לעלות ולבקר אותו? אחר-כך אפשר לתת לו להתגונן בכל מקום, גם בוועדת הכנסת, ואני מוכן להתמודד אתו.

חברים יקרים, ביקשתי להעלות את הנושא הזה, כי — אומר זאת פעם נוספת — שותפים לדעתי הרבה חברים, לרבות אלה שקמו עכשיו והציעו להסיר את הנושא מסדר-היום.

אהרן נחמיאס (המערך):
אני לא בדעתך, ואני רוצה להסיר את הנושא מסדר-היום.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אני מציע שנקבל כמה טעויות של היועץ המשפטי, ואלו הן עובדות, ומי שרוצה לסתור אותן, בבקשה.

פסקי-הדין או ההחלטה לרשום כתעודת הזהות את המלה "גיוור" אחרי "יהודי" היו חוות דעתו של היועץ המשפטי לממשלה. על סמך חוות דעת זו, אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, פנו לבית-המשפט העליון.

מנחם הכהן (המערך):
— — —

היו"ר ש' הלל:
בודאי לא חקירת שתי וערב. הוא מספר מה שהוא יודע, או מה שהוא חושב שהוא יודע, או מה שנדמה לו שהוא יודע.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אדוני היושב-ראש, אני מציע שלא נרים את המסך, כי אני יכול לציין את השם לגבי כל עובדה. אני מציע לחבר הכנסת הנכבד, שלא ימשוך אותי בלשון, כי אני אגיד לו ממי ואיך קיבלתי את האינפורמציה הזאת. היועץ המשפטי נתן את חוות הדעת הזאת, וכתוצאה ממנה ניתן פסקי-דין פה-אחד שאפשר היה לצפות אותו מראש. כל תלמיד משפטים שנה א' היה יודע איזה פסקי-דין יינתן.

אני רוצה להזכיר, שרק לפני זמן קצר היה ויכוח במדינת ישראל — ואני מביא אותו כדוגמה, כי אני לא מתכוון להצביע על כל התקלות בעשר הדקות או פחות שיש לי — איך לכנות את תפקידו של אדון יוסף ביילין, המנהל המדיני של משרד החוץ היום. פתאום נוצרה הסכמה: המשנה לשר החוץ. זאת היתה חוות דעתו של היועץ המשפטי לממשלה, שנמצאה בלתי אמינה, בלתי שימושית. מי שלא מאמין ישאל, בבקשה, את מר ביילין ואת שר החוץ מר שמעון פרס.

גם בפרשת ואנונו היתה תקלה רצינית מאוד, והחלטה מטומאת של היועץ המשפטי לממשלה באופן אישי נפסלה על-ידי בית-משפט והיה צריך לעשות תהליך אחר.

אני לא אומר, שיועץ משפטי, כמו כל אדם אחר, איננו טועה. אני הייתי יועץ משפטי של יחידה קטנה יותר, וטעיתי. אבל כשבזמן כל כך קצר מצטרפות טעויות כל כך רבות, והעליתי אותן רק על קצה המזלג, מתעוררת השאלה, האם האיש הזה כשיר לנהל את החוק ואת המשפט מטעם מדינת ישראל?

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, אני יודע מידעיה פנימית ברורה, שאחרי שבמשך 14 חודשים נבדקה השאלה, האם אפשר או אי-אפשר לתבוע את בנק הפועלים למשפט על חברות הקש שהקים, רצה היועץ המשפטי לממשלה להפוך את העבירה הזאת לכופר ולבטל את המשפט הפלילי נגד בנק הפועלים, רק משום שיש במשרד המשפטים, בפרקליטות המדינה ובמחלקות אחרות פקידים אמיצים, נמנעה התקלה הנוראה הזאת. יש לי הוכחות גם על כך.

לפי מיטב ידיעתי, העלאת הנושא בהקשרו הרחב נעשית זו הפעם הראשונה בחולדות הכנסת. שמעתי היטב את אשר אמרת קודם.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת שריד, אל תפריע.

שר המשפטים א' שריד:

אין עם לבי להתווכח אתך עכשיו. זו דעתי והערכתי, ואתה תעריך את הדברים כפי שתעריך אותם.

אדוני היושב-ראש, ביקורת כן, הערות גם כן. אך עלינו לזכור שכל החלטה של היועץ המשפטי נתונה לביקורת של בית-המשפט, וכך גם צריך להיות.

חילוקי דעות, אדוני היושב-ראש, קיימים בכל מקום ובכל מסגרת — בכנסת, בממשלה, בגופים ציבוריים ואחרים. יש לנו היכולת והתכונות המתאימות לחפש אחר חילוקי הדעות, לחפש ולהבליט את המפריד והשונה, ולא את המאחד והמלכד.

לחילוקי דעות, אדוני היושב-ראש, יש גם אספקט קונסטרוקטיבי, ולפעמים, אם מצמצמים אותם לנושא עצמו, יכולים חילוקי דעות להביא לקבלת הכרעה טובה יותר. אנו, כעם וכיחידים, ממהרים לשפוט.

ברצוני להודיע לכנסת, לחברי הכנסת, בשם ראש הממשלה והממשלה, שאין בפינו טענות על תפקודו של היועץ המשפטי לממשלה.

כיבוד החוק, אדוני היושב-ראש, אינו דבר ערטילאי. פירושו גם נושאי משרות המופקדים על החוק, אלה המופקדים על ביצועו ועל יישומו של החוק.

משום כך, אדוני היושב-ראש, אני מציע לבית להסיר את ההצעה מעל סדר-היום.

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת עוזי לנדאו, אתה רוצה להציע להעביר לוועדה? בבקשה.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, נאווה והצעתו של חבר הכנסת וירשובסקי ככנסת הם נקודת שפל לדמוקרטיה ולשלטון החוק. לדמוקרטיה — משום שברמוקרטיה קיים חופש הדיבור, אבל צריך להשתמש בו במשורה, באיפוק ובשיקול דעת, ואין לעשות בחופש הדיבור שימוש משולח רסן. ולשלטון החוק — משום שאת המוסדות של החוק יש לכבד גם בדרך שבה מדברים עליהם. אפשר מפעם לפעם להביע נימה של ביקורת על אנשים הקשורים במערכת החוקית, כמו היועץ המשפטי לממשלה, אבל אי-אפשר לעשות את הביקורת הזאת לחם חוק, דבר יום כיומו. וחבר הכנסת וירשובסקי יוצא כהתקפות בלתי-פוסקות על היועץ המשפטי לממשלה — הוא ורבים השותפים לדעתו — וכל זאת בשם עקרון חופש הדיבור.

יש כמה משרות שצריך להזהר בעיסוק בהן, יש להיזהר בביקורת עליהן ולשמור את השימוש בה רק למקרים חריגים. מדובר, למשל, בביקורת על שופטים, על היועץ המשפטי לממשלה, על הרמטכ"ל.

דוד ליבאי (המערך):

מדת לא הגן שר המשפטים על היועץ המשפטי?

הקביעה של השופט הגר בדקתי את העניין ושאלתי את שר המשפטים והוכחתי לו — עדיין לא קיבלתי תשובה, העניין מונח כבר כחודשיים — למה מסר היועץ המשפטי לממשלה חמש גרסאות שונות על אותו עניין? ייתכן שעניין פסק-הדין המשופץ היה עניין פשוט. אבל אם היה כל כך פשוט, למה היה צריך לומר ביועץ לא-אמת לפחות בארבע ורסיות? האם אדם שהוא יועץ משפטי, לא פקיד וטר באיזה מקום, שאינו אומר אמת, יכול לעמוד בראש המערכת המשפטית של מדינת ישראל, מדינת הנאבקת על שלטון החוק?

אני רוצה ותובע תשובה בעניינים האלה. כל הניסיונות להשתיק את זה, וכל המאמצים לא לעורר את זה כאן, או להסיר זאת מסדר-היום, לא יורידו את הנושא הזה מסדר-היום — מפני שכולם מדברים על זה וכולם יודעים זאת, ומאמרים ראשיים נכתבים. מתי תבינו שאתם פוגעים בשלטון החוק כעצם העוכדה שאתם מתעלמים מהנושא הזה?

היו"ר ש' הלל:

אתה צריך לסיים.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אני מסיים. אדוני שר המשפטים, אתה יודע, אני פוליטיקאי כמו כולם, אבל בדרך כלל אני די סולידי. אני קורא לך להעביר את העניין לוועדת החוקה, חוק ומשפט, כדי ששם נוכל להתמודד פנים אל פנים עם הבעיות האלה; כי הורדתן מסדר-היום פה, אין פירושה שהן ירדו מסדר-היום הציבורי שלנו.

היו"ר ש' הלל:

מבחינה פורמלית אתה הצעת לקיים דיון כמליאה. אני מתכבד להזמין את שר המשפטים.

אהרן נחמיאס (המערך):

הוא יכול היה להעלות זאת בוועדת החוקה, חוק ומשפט, אך הוא לא רצה. הוא רצה לערוך את ההצגה פה.

שר המשפטים א' שריד:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפי מיטב ידיעתי, זו הפעם הראשונה שנושא כזה עולה על סדר-היום של הכנסת. ביקורת כבר היתה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לא נכון.

היו"ר ש' הלל:

אמרת קודם את דבריך. הבהרת אותם.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
שר המשפטים צריך לדבר אמת.

קריאה:

הוא לא היה.

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת שריד, אני מבקש לא להפריע עכשיו.

שר המשפטים א' שריד:

חבר הכנסת שריד, לפני שאתה יורד לדרגה של שיקוצים

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אילו שיקוצים?

שר המשפטים א' שריד:

השמעת את דבריך? התאזר בסבלנות חצי דקה ושמע גם אותי. הנימוס הפרלמנטרי האלמנטרי מחייב זאת.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אני מציע שתפנה שאלות — — —

דוד ליבאי (המערך):

ראוי היועץ המשפטי שיגנו עליו.

עוזי לנדאו (הליכוד):

לי היו, ויש לי, טענות קשות כלפי היועץ המשפטי הקודם, יצחק זמיר, ובמשך שנתיים נשכתי את לשוני ולא אמרתי דבר. אי-אפשר להפוך התקפות על היועץ המשפטי לעניין של יום ביומו. צריך שכל ישר. זה דבר חמור.

העלאת ההצעה של חבר הכנסת וירשובסקי תורמת לדימוי המידרדר של הכנסת. — —

היו"ר ש' הלל:

חברת הכנסת גאולה כהן. רק באת וכבר את מפריעה?

עוזי לנדאו (הליכוד):

— — — הנתפסת בעיני הציבור כגוף בלתי רציני, גוף שאינו ראוי למעמד שיש לו וצריך להיות לו, למוסד המחוקק במדינת ישראל.

מן הרגע שנכנס היועץ המשפטי הנוכחי, מר חריש, לתפקידו, הוא זכה לפסטיבל בלתי-פוסק של גידופים, של חרפות. איך לא קראו לו? קראו לו מוקיון: אחד העיתונים כתב: גם אוויל מחריש חכם ייחשב: "נעמת" פרסמה הודעה ואמרה שהוא אינו ראוי להיות יועץ משפטי כי הוא גרוש. חבר הכנסת וירשובסקי, הוציאו עליו חוזה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

חבר הכנסת לנדאו, הדברים שאני אמרתי היו כאלה?

עוזי לנדאו (הליכוד):

לכל מתקפה יש הנשק היותר רציני שלה ויש הפיקדורים והמטדורים וכל הכוחות הפחות רציניים. חבר הכנסת וירשובסקי, אילו רבקה בגישה רצינית וכנה, היית חייב לומר כאן, שכפי שטעית אז כאשר תבעת — — —

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת לנדאו, אתה לא מנהל כאן ויכוח עם חבר הכנסת וירשובסקי, אלא צריך להציע הצעה אחרת ולסיים את דברך, כי זמנך חס.

ה. הצעה לסדר-היום

הכוונה להעמיד לדין 19 דיינים שפסקו בהתאם להלכה

דוד ליבאי (המערך):

יתכן אותי מזכיר הכנסת, אבל אני חושב שכאשר עניין הוא סובייקטיבי, או שהוא בטיפולו של היועץ המשפטי לממשלה — כדי להחליט אם להעמיד אדם לדין או לא — אין התערבות של הכנסת ושל פוליטיקאים. זהו אל"ף-בית של שלטון החוק. לא ייתכן שמעל בימת הכנסת ייעשה ניסיון להשפיע על היועץ המשפטי לממשלה בשאלה האם להעמיד אדם לדין או לא להעמידו לדין. אני מבין שהנושא הוא כוונת היועץ המשפטי — אם יש לו כוונה — להעמיד את הדיינים לדין. אני חושב שהכנסת חורגת כאן מתפקידה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אינני יודע באילו ערים ובאילו מדינות קרה אי-פעם שהרהיבו לתבוע העמדה לדין של רבנים דיינים שהורו הלכה.

היו"ר ש' הלל:

אנחנו עוברים לסעיף הכא בסדר-היום. רשות הדיבור לחבר הכנסת מנחם פרוש להביא את הצעתו לסדר-היום, מס' 5310: הכוונה להעמיד לדין 19 דיינים שפסקו בהתאם להלכה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אוי לו לרור ששופט את שופטיו ואוי לדור ששופטיו צריכים להישפט. אני חייב להגיד: לזאת לא פיללנו. לא היה עולה על דעתנו שייגיע היום ובמדינה יהודית, כאן, בארצנו הקדושה, יתבעו להעמיד לדין רבנים גדולי ישראל, דיינים, על שפסקו הלכה לפי תורתנו הקדושה.

היו"ר ש' הלל:

סליחה, חבר הכנסת פרוש. רשות הדיבור לחבר הכנסת ליבאי, בבקשה.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

— מיעוט

הנושא לוועדה

בעד ההצעה שלא לכלול

את הנושא בסדר-היום של

— רוב

הכנסת

ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום

של הכנסת נתקבלה.

אלוקים חיים? איך נאמר — "השמע עם קול אלקים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי?"

עמי חבל רעדו, העולם כולו חדר בעת מתן התורה הקדושה, שהיא תורת חיים; התורה הקדושה שהאירה ומאירה ותאיר עולמות לעולמי עד, אשר החזיקה אותנו כל הדורות מאז היותנו לעם. תורה זו תעמוד לדין על-ידי שופטים חילונים אשר חוקקים לא עמדו ולא יעמדו אף שנות דור? מי שופט את מי? אני חוזר ושואל. ירעדו אמות הספים אם הגענו כאן, במדינה יהודית, בארץ הקודש, כי שפחה חירש גברתה. על זאת יקונן המקונן: תורה חגרי שק.

עצם הדבר, עצם הדרישה להעמיד לדין גדולי ישראל מופרכת מיסודה, לא רק מפני שלא יעלה על הדעת כי חירש שפחה גברתה ובמשפט חילוני ייתבעו לדין שופטים לפי חוקת חורתנו הקדושה. איך מעמידים בכלל זה מול זה?

היור"ר ש' הלל:

חבר הכנסת פרוש, יש לך שתי דקות וכמה שניות.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

סלח לי, אדוני היושב-ראש, עליתי לכמה בשעה 17:40 והשעה עכשיו היא 17:45. אני יכול לציית למה שתגיד, אבל צריך להיות צדק גם עם אלה המביעים דעה שאינה כדעתך.

היור"ר ש' הלל:

תביע מה שתביע, אני רק אומר לך, שכדאי שתיקח לתשומת לבך את לוח הזמנים, תפסח על מה שהוא מיותר לדעתך, לא לדעתי. בבקשה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אני רוצה לתבוע, אם אינך מאפשר לי לומר מה שרציתי לומר, לפי חוקת הכנסת — —

היור"ר ש' הלל:

סליחה, אני מוחה על דבריך בכל תוקף. אני מוחה על דבריך, שאיני רוצה לחת לך לומר את דבריך. דבר ככל העולה על רוחך, ובמסגרת הזמן.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

השעון לפנינו. למה אתה מפסיק אותי? תן לי את הזמן שלי.

היור"ר ש' הלל:

אני נותן לך את הזמן שלך.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

הוסף על זמני את זמן ההערות של חבר הכנסת דוד ליבאי. עדיין לא עברו אפילו חמש דקות, ואתה מפסיק אותי. כך אמרת גם לחבר הכנסת וירשובסקי?

היור"ר ש' הלל:

חבר הכנסת פרוש, כך נהגתי גם עם חבר הכנסת וירשובסקי, ואני מציע לך לא להתווכח ויכוח שהוא חסר טעם.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

גם לפי חוק הכנסת, החוק הנקרא פקודת העדה הדתית, המרה, מספר 43, משנת 1927, התקף עד היום, ניתנת לרכנות הסמכות בכל נושא המרה וגיוור. איך אנחנו יכולים לתבוע לדין רבנים אשר להם הסמכות לקבוע?

אני רוצה לשאול: מה עשו גם הכנסת וגם בית-המשפט הגבוה לצדק, כאשר השווה השופט חיים כהן — אני לא רוצה בכך, אבל אין לי ברירה אלא לומר את הדברים החמורים שהוא אמר — את חוקת התורה, וגם את החוק שאושר על-ידי

לו היה קורה דבר כזה, לו היו מרהיבים לעשות זאת, הרי כולנו היינו מתקוממים.

היור"ר ש' הלל:

סליחה, חבר הכנסת פרוש, מאחר שנשאלתי על-ידי חבר הכנסת דוד ליבאי, אני רוצה להשיב. יש אצלנו מסורת, ולפיה גם אם נדון נושא בפני בית-המשפט, לא קובעים בהכרח שאין להעלותו בכנסת. אבל אני מבקש מהנואם להביא בחשבון את מלוא הרגישות בנושא ולא לומר דברים שיש בהם משום פגיעה בסדר התקין. אתה רשאי להביע את דעותיך, אבל אנא, עשה זאת מתוך ידיעה ברורה שהנושא אכן נמצא בפני אחת הערכאות המשפטיות. בבקשה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

רק במחשכי רוסיה הבולשביסטית נרדפה הדת. שם, מאחורי מסך הברזל, בזמנים הקשים ביותר, הרהיבו להעמיד לדין רבנים ודיינים שפסקו הלכה לפי התורה.

אני רוצה להודיע כאן מעל במת הכנסת מה שנתבקשתי להבהיר, כי אין זו אלא מקריות שרק 19 דיינים חתמו על העצומה ופסקו הלכה. יודעים אנו כי עוד ועוד דיינים רבנים מוכנים לצרף חתימתם לעצומה, כי זאת היא ההלכה לפי התורה. יהא ברור כי לא רק אותם 19 דיינים שהספיקו לחתום על העצומה נתבעים לדין, אלא כולנו, כל אלה הנאמנים לתורה, תובעים להעמיד, חלילה, לדין את התורה הקדושה, תורת אלקים. זוהי הרמת יד נגד תורת משה. אני אציע להכריז הכנסת מכל הסיעות, כל אלה הנאמנים לתורה ולחוקה, להצטרף לספסל הנאשמים, נשבע עמהם על ספסל הנאשמים וכל עונש שיוטל עליהם יוטל גם עלינו, גם הליכה לבית-הסוהר, כי מה שהם עשו — נעשה בשמנו.

ויהי בימי שפוט השופטים, נאמר במדרש רות — המדרש הזה עלה בידיו מן הגולה — רב תנחומא בשם רבי חיא, בשם רבי אלעזר: כל מקום שנאמר "יהי" — צרה, אם צרה — אין כיוצא בה. וממשיך המדרש ואומר: מהי הצרה שאין כיוצא בה? אוי לו לדור ששופט שופטיו ואוי לו לדור ששופטיו צריכים להישפט.

חייבים אנו לזעוק את זעקת השבר של הנביא: "היהימר גוי אלהים והמה לא אלהים ועמי המיר כבודו בלא יועיל".

שופטים חילונים יעמידו לדין שופטים הפוסקים לפי חורתנו הקדושה? היישמע כזאת? מי שופט את מי? גדולי התורה, הרבנים הדיינים פוסקי הלכה השואבים ממעיינות חורתנו הקדושה ופוסקים פסק הלכה כפי שחורתנו קובעת — דיינים אלה, רבנים, גדולי ישראל אלה, יועמדו לדין?

נהא כיום עם עצמנו. על מה מבוססים החוקים החילוניים, החוקים הנפסקים על-ידי בתי-המשפט האזרחיים לכל דרגיהם עד לבית-המשפט הגבוה לצדק? כל חוקיהם לקוטים ומבוססים על שיירי החוקים העות'מאניים, שממי הטורקים, אחרים לקוטים מהחוקים הבריטיים, ויש החוקים אשר חוקקה הכנסת החילונית על-ידי השוואות עם חוקי אומות העולם — חוקים שבן-לילה היו ובן-לילה אנחנו עצמנו משנים אותם ומבטלים אותם כלא היו. כיצד עולה על הדעת שחוקים אלה מסוגלים להתמודד עם חוקי התורה הקדושה והנצחית לנצח נצחים?

נשאל את עצמנו: מי שופט את מי? האם המשפט החילוני המבוסס על משפטים חולפים, משפטי העמים, הוא יתבע למשפט גדולי ישראל, דיינים הפוסקים פסקיהם לפי חורתנו הקדושה? איך לא נרעדים מאימת קדושת חורתנו, דברי

מערטלים את עצמנו מתורתנו הקדושה ומרהיבים עוז בנפשנו לפגוע בה. אילו קרה כדבר הזה בגולה, היינו מרעשים עולמות. ברוסיה הסובייטית מעמידים רכנים לדין, וגם כאן, בארץ-ישראל, עושים זאת. אם אתם תלכו בדרך זו, אוי ואבוי יהיה לנו.

אנחנו צריכים לקוות שהעולה על רוחכם היה לא יהיה.

היור' ש' הלל:
תודה.

ו. הצעה לסדר-היום

הפגיעה בבג"ץ מצד רכנים וחוכתו של שר המשפטים כלפי החוק והמשפט

דורשים ממיצגי הציבור הדתי בכנסת וכממשלה לעמוד בגאון יהודי — לא גאון אחר — "ובתוקף על שמירת חומות היהדות מול אלו הקמים עליה. אנו דורשים משר הפנים לא להכיר בפסיקה בהתאם לאמור לעיל".

האם אפשר, חבר הכנסת פרוש, להעלות על הדעת התרסה גבוהת-לב, שחצינת ומתיימרת יותר מזו? האם אפשר להעלות על הדעת: הרי זו קריאה לפעולה ממשית שלא להכיר בפסק-הדין של הבג"ץ, לדרוש מן השר שלא להכיר בפסק-הדין של הבג"ץ ולא לפעול על-פיו. יש פה משום כפירה בעיקר, אדוני. יש פה משום כפירה של ממש ביסודות קיומה של מדינה מודרנית. ואני מבין שלכם קשה לחיות במדינה מודרנית.

דיינים, להווי ידע, אינם רק דיינים. כעתידה שעתר חבר הכנסת צבן נגד אב-בית-הדין עובדיה יוסף פסק בית-המשפט העליון פסק-דין הצהרתי חשוב מאין כמוהו. בפסק-הדין קבע השופט העליון ברק כמה נקודות חשובות, ובהן את הזהות שבין דיין לבין שופט בכל מה שקשור להתערבות פוליטית.

הוא קבע כמה דברים: "יש בנו בעלי דעות שונות ומגוונות. יש בנו רמת פעילות פוליטית גבוהה. קיימת חשדנות מסוימת בין הזרמים הפוליטיים השונים. כל אלה מחייבים כי שופט יאחז מורם מעם, כלומר מנוחק מהפעילות הפוליטית-מפלגתית במדינה". וממשיך ואומר השופט ברק: "עקרונות היסוד החלים לעניין שופטים הם החלים גם לעניין דיינים". חבר הכנסת פרוש, יש לי מסר אליך מן השופט ברק: "אכן, הדין כמו השופט הוא חלק מהרשות השיפוטית. אין הוא בורר בין צדדים הפונים אליו מרצונם הם. הוא פועל מכוח חוק המדינה — — — הדין דן את העם כולו. עליו להבטיח בהתנהגותו את אמון העם כולו". ומסיים השופט ברק בפסק-הדין ההצהרתי, כאמור, בעתירתו של חבר הכנסת צבן, ואומר: "הטענה שהושמעה בפנינו, כי מן עצה פוליטית מותרת לדיין בהיותו רב, אין בידי לקבלה — — — משנתמנה אדם להיות דיין, עליו לקבל על עצמו את המגבלות שהדיינות מטילה עליו".

הציות לבית-המשפט העליון הוא מיסודות קיומה של מדינה מודרנית. ופעולתם של הדיינים, כל כולה, עומדת כסתירה מוחלטת לקביעה זו של בית-המשפט העליון. וכאן, ממש היום, מעמידים הדיינים למבחן את עליונותו של החוק. העצומה הזו אינה אלא קריאת תיגר על עליונותה של המדינה על פני מוסדות ההלכה.

העניין גולגל לשר הדתות על-ידי היועץ המשפטי; מייד אגיע ליועץ המשפטי. ושר הדתות צועד כבר מזמן על דרך הפרישה מן הציונות הדתית. הוא כבר מזמן בדרוכו אליכם, עם

הכנסת, שלפיהם כל מי שנולד לאם יהודייה הוא יהודי, לנאציזם? הוא קרא לזה "חוקי נירנברג". אז לא העמידו אותו לדין. בית-המשפט קבע אז כי אין להעמיד לדין על דברים כאלה.

לכוא עכשיו ולחכות 19 רכנים — אני מזהיר את עצמנו, נדע כולנו מהו יסוד היסודות של ההידרדרות שאנחנו רואים אצל בני הנוער הקמים במוריהם, זה דוקר את זה, תלמידים מתנפלים על מוריהם, ההידרדרות הזאת היא מפני שאנחנו

היור' ש' הלל:

אני מזמין את חבר הכנסת דוד צוקר להעלות את ההצעה שלו לסדר-היום, מס' 5389, בנושא: הפגיעה בבג"ץ מצד רכנים וחוכתו של שר המשפטים כלפי החוק והמשפט. השר ישיב על שתי ההצעות בלעז וכעונה אחת.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

עוד לא עברו 11 דקות מאז עליתי לכמה.

היור' ש' הלל:

אדוני, עכשיו עברו 11 דקות.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

הסתכל בשעון שלך, אני מצטער מאוד ששללת ממני את הזכות להגיד את דברי. כואב לי שאני צריך להגיד לך את זה, אבל לא נתת לי לדבר אפילו לפי הזמן המוקצב בשעון.

היור' ש' הלל:

ירדת דקה לפני שנשתיים זמנך, לפי מה שאותתי לך, משום שנכנסת ללהט של נאום שלא היה כתוב לך. עם זה, דיברת 11 דקות. מאחר שהיו הפרעות, התכוונתי להוסיף לך עוד דקה, ביחד 12 דקות, אני מציע לך לא לעמוד על המיקה. אני חושב שזה לא נאה ולא מכובד, לא לך ובודאי לא לכנסת. אני מצטער מאוד שאתה מתנהג בצורה כל כך מצערת. בבקשה, חבר הכנסת דוד צוקר.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חבר הכנסת פרוש, לפני שבועות מספר חתמו 52 רכנים, מהם 19 דיינים ובהם שמונה אבות בת-דין רבניים, על מנשר שעניינו רישום הגיור בתעודת הזהות.

כמנשר קובעים הרכבים והדיינים, בין השאר — וענייניו כאן היום הוא הדיינים שבקבוצה — את העובדות האלה: "התערבותו של בית-המשפט העליון החילוני בהוציאו צו נגד משרד הפנים ופסיקתו בשאלת דתה של נוצרייה שעברה טקס המרה רפורמי, התערבות זו מהווה חריגה מסמכותם, ואין לה תוקף הן מבחינה יהודית והן מבחינת החוקה של מדינת ישראל". עד כאן הם רק אינם מכירים. דיינים שדינם דין שופטים בישראל, בפסק-דין של הבג"ץ.

ואולם, בהמשך המנשר יש משום מרי של ממש, יש משום קריאה לפעולה ממשית וקונקרטיה נגד יישומי של אותו פסק-דין של בית-המשפט העליון. הדיינים קובעים: "אנו דורשים" — הם לא מבקשים, הם דורשים, חבר הכנסת פרוש — "משר המשפטים ומהשר לענייני דת" — השר לענייני דתות, תקן אותם, חבר הכנסת פרוש — "להורות על אי-הכרה בפסיקה של בית-המשפט העליון עקב חריגה מסמכותם. אנו

לפני שברע יצא הנשיא — ולא אכנס לוויכוח הזה — נגד מפירי שלטון החוק מקרב עובדי המינהל והמשק בכתיבה-חולים.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

אולי נשאיר דמות אחת לא-מנופצת בארץ הזאת?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

חבר הכנסת שאקי, אני לא סיימתי. הרי אני יודע על מה אני מדבר, ואמרת שאדבר בזהירות. תקשיב לי היטב.

מאיר כהנא (תנועת כך):

אני מסופק בזה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

נשיא המדינה יצא בביקורת כלפי מי שמפר את שלטון החוק במדינה. אינני נכנס לדיון לגופם של דברים, אבל מבקש להזכיר, שבעצם אותם ימים התבצעה הפרת חוק גלויה. עזת-מצח, על-ידי דיינים, שמעמדם כמעמד שופטים — ראה תחילת דברי וראה דברי השופט ברק. הנשיא, שהוא סמל הריבונות והוא ממנה הדיינים, הם מקבלים את כתב המינוי מידיו — — —

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת צוקר, עד כאן. תעבור הלאה בבקשה.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

אני יכול לשאול שאלה?

היו"ר א' נחמיאס:

סליחה, אדוני, מחילה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

והנשיא מחריש בנושא הזה.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת צוקר, אני מבקש. מה זה היום, מסכת גידופין? פעם מגדפים את היועץ המשפטי ועכשיו מגדפים את הנשיא? חסלה לי, אדוני.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

זה גידופין?

היו"ר א' נחמיאס:

אני מבקש ממך.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

סליחה, אדוני, בכל הכבוד, עכשיו אתה פוגע בי. אני לא מוכן לפגיעה. אני לא גידפתי ולו כמלה אחת. אני מבקש, חבר הכנסת שפירא.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

היו"ר א' נחמיאס:

חסלה לי אדוני, מה זה?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

על חשבון זמני אני יכול, לא?

היו"ר א' נחמיאס:

לא. זה רק ברשותי. מה קורה לכם היום? לא, אני לא נותן רשות. תואיל ברוב טובך לסיים.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

לפני הסיום אני רוצה לשאול שאלה.

חבר הכנסת דנינו וחבר הכנסת שאקי יחדיו: הוא כבר מזמן כדרך אל היהדות החרדית, הוא נטש מזמן את הניסיון ההיסטורי הכביר של הציונות הדתית. לנסות ולשלב את מוסדות ההלכה במסגרת מוסדות המדינה.

דוד דנינו (הסיעה הדתית-לאומית):

אתם הולכים לכיוון הנגדי, אתם הולכים לרק"ח.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

המפד"ל עשתה באמת ניסיון היסטורי, והיא עשתה אותו לפני קום המדינה ואחרי קום המדינה, אך היא נבלעה כבר מזמן בלוע של ש"ס. מי שרוצה לראות את המפד"ל דאו בכל מה שקשור ליחסי דת ומדינה, יחפש אותה בליכוד. אנשים אלה כבר אינם בתוך המפד"ל.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

צר לי מאוד שאתה מערב שיקול פוליטי טהור כאשר אתה עוסק בדינינו. אתה רוצה להוכיח ששיקול פוליטי פסול, אבל — — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

סליחה, אני מדבר עכשיו על השר לענייני דתות שהלך היום לפגישה עם היועץ המשפטי וביקש ממנו שלא להעמיד אותם לדין: זהו שר בממשלת ישראל, לא במקום אחר, שר כממשלה ריבונית, הנבחרת עלייך. חריש לא היה צריך לקבל אותו, אך זאת כבר בעיה אחרת. מדוע שר כממשלת ישראל פונה ומתערב בהליך משפטי מובהק ומבקש שלא להעמיד מישור לדין?

מאיר כהנא (תנועת כך):

ויצמן עשה את זה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

בהזדמנות זו אומר, שאף-על-פי שהצבעתי לפני דקות מספר עם חבר הכנסת וירשובסקי בעד העברת הנושא שהוא הציג לוועדה, אינני שותף לגישתו, כפי שהוצגה כאן. אבל כיון זה לבין מתן חשבות ליועץ המשפטי יש מרחק; בין זה לבין אמירת הלל על כל מה שהוא עושה יש מרחק, והיועץ המשפטי הזה עומד עכשיו נציג הריבונות הישראלית — הוא הוא נציגה של הריבונות הישראלית — מול שותרי החוץ-ריבונות. הרי מבקשים פה עכשיו, במקרה הזה, לקיים משטר של קפיטולציות, משטר שבו יש מדינה אבל יש גם מלים שאין הריבונות חלה עליהן. בדיוק כפי שהיה בתקופת השלטון העות'מני. יש מדינה ויש חוק, אבל יש גם מגזרים שאין החוק חל עליהם. הדיינים מבקשים — חבר הכנסת שאקי, תקשיב לי — לקיים פה משטר של קפיטולציות. משטר שבו מרות המדינה לא חלה על כל דבר.

ובאמת, קשה מאוד לנקות את היועץ המשפטי הזה מביקורת, והוא צריך לעשות מאמץ, ומאמץ ניכר, כדי לחסוך מאנשים כמוני את הרצון לבקר אותו במשנה חוקף ובחומרה. אם לא יעמיד את הדיינים האלה לדין, הוא יגבש את סמכות התפקיד של היועץ המשפטי ויפעל על-ידי המסורת שהותירו אחריהם קודמיו רק אם יעמיד לדין את מי שהפר כריש גלי ובעזות מצח את החוק של המדינה הזאת.

נקודה אחרונה, ואני מעלה אותה בזהירות רבה ובכאב גדול: מי שהצטרף באופן המפתיע ביותר, ואפילו היתה הצטרפותו במחדל או בחוסר מעש או באי-נקיטת צעד, אל מסכת הגופים המעוררים את הדיינים ואינם מוכנים להעמידם לדין, הוא לצערי הרב, נשיא המדינה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

צ' לי שעד היום, אף שהנושא מתגלגל במשך כמה שבועות, לא מצאו הרשויות את האפשרות להעמיד לדין את מי שחשוד — אני מרגיש: חשוד — בעבירה על החוק. נדמה לי שמשרד המשפטים והיועץ המשפטי לממשלה ראויים לכך שכולנו ניתן להם קרדיט שהם יפעלו — עם כל הקושי והרגישות שבנושא — על-מנת ששלטון החוק בישראל לא ייפגע.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת דוד צוקר. אדוני שר המשפטים, בבקשה, דברי תשובה.

שר המשפטים א' שריר:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אשיב על שתי ההצעות.

מאיר כהנא (תנועת כך):

אדוני היושב-ראש, באותו נושא.

היו"ר א' נחמיאס:

אדוני שר המשפטים, אתה רוצה להשיב על שתי ההצעות ביחד או על כל אחת לחוד?

שר המשפטים א' שריר:

אשיב על הצעתו של חבר הכנסת פרוש, ואחר-כך על הצעתו של חבר הכנסת צוקר, כפי שהודיע היושב-ראש קודם.

מאיר כהנא (תנועת כך):

הבנתי.

שר המשפטים א' שריר:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בדברי ההסבר של חבר הכנסת פרוש להצעתו להעמיד לדין דחוף את "הכוונה להעמיר לדין 19 דיינים שפסקו בהתאם להלכה" אין דיוק בתיאור העובדות שברקע הסוגיה הנדונה.

מכתבו של היועץ המשפטי לממשלה לשר הדתות מדבר בעד עצמו, ועולה ממנו ברורות, כי יש אכן חומרה יתירה בדברים הכלולים בעצומה, ולכאורה יש גם עבירה על חוק העונשין.

הדיינים נטלו לעצמם, אדוני היושב-ראש, חירות לקרוא לגורמים מוסמכים להתכחש למרות הבג"ץ בעניין הנתון לסמכותו. אין אפוא לדבר על התערבות כביכול של מערכת השיפוט החילונית במערכת השיפוט הרבנית. אדרבה, מדובר בהפגנת מרי של כמה דיינים של בית-הדין הרבני נגד סמכותו ומרותו של בית-המשפט העליון בעניין שתוקי המדינה, שמכוחם הם משמשים כדיינים, הפקידוהו בידי בית-המשפט.

אני רואה כתופעה זו דבר חמור מאוד, ואף הבעתי את דעתי זו בפני היועץ המשפטי, שהוא הסמכות המכריעה והמחליטה בנושא זה.

אדוני היושב-ראש, הנושא הזה נמצא בטיפולו של היועץ המשפטי לממשלה, השוקל את היבטיו הפליליים, ואני מבין שהוא יבוא בקרוב לידי הכרעה.

לכן אני מציע להסיר את שתי ההצעות מסדר-היום.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה. חבר הכנסת יאיר צבן, היתה לך הצעה אחרת?

יאיר צבן (מפ"ם):

לא. אני חושב — — מפני שיש צו על חנאי של בג"ץ.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה. חבר הכנסת שאקי, מה רצונך?

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):
אני מציע להעביר את הנושא לוועדה.

היו"ר א' נחמיאס:

בבקשה. חבר הכנסת שפירא, גם אתה רוצה להציע להעביר אחת מההצעות לוועדה?

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

— — —

היו"ר א' נחמיאס:

רשות הדיבור לחבר הכנסת שאקי.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, חברי הכנסת, אני מבקש להבהיר פה דברים. צר לי מאוד, ואני טוען זאת כבר שנים, שהאויב מספר אחד שלנו בנושאים רבים בחברה הישראלית הוא חוסר הידיעה של העובדות שבהן עוסקים.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת שאקי, תואיל בטובך להגיד מר רצונך.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

אני פותח בזה שאני מבקש להעביר את הצעתו של חבר הכנסת דוד צוקר לוועדת הפנים.

יש פה כמה טעויות, שאם כולנו נכיר בהן, ממילא יתייחר הוויכוח. קודם כול, פסק-הדין. מדברים על פסק-הדין, והכוונה היא לפסק-הדין בעניין סוון מילר. אינני יודע כמה אנשים הטריחו עצמם לקרוא את פסק-הדין מתחילתו ועד סופו. אני, כמשפטן וכמי שמתעניין בנושא, טרחתי לעשות זאת, ולא מצאתי בפסק-הדין ולו מלה אחת שבה מצווה בית-המשפט העליון לרשום את סוון מילר כיהודייה. בית-המשפט העליון אמר — —

חיים דרוקמן (הסיעה הדתית-לאומית):

חבר הכנסת שאקי, את הצעתו של מי אתה מציע להעביר לוועדה?

היו"ר א' נחמיאס:

את הצעתו של חבר הכנסת דוד צוקר.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

סליחה. לא את הצעתו של חבר הכנסת דוד צוקר, אלא את הצעתו של חבר הכנסת פרוש; לא שמתי לב.

היו"ר א' נחמיאס:

להצעתו של חבר הכנסת פרוש ירצה בוודאי חבר הכנסת שפירא להתייחס.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

לא, לא. אמרתי את דברי מייד אחרי דבריו של חבר הכנסת פרוש.

היו"ר א' נחמיאס:

יפה מאוד, אבל הודעת שאתה מתייחס להצעתו של חבר הכנסת צוקר. לכן נתת אפשרות לחבר הכנסת שפירא לשקול.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

סליחה, אני פשוט טעיתי.

היו"ר א' נחמיאס:

טעית, בבקשה.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

ובכן, רבותי חברי הכנסת, בפסק-הדין של בית-המשפט העליון בעניין סוזן מילר נאמר לשר הפנים: אתה הודעת בתשובתך על העתירה כי כל גיור צריך להירשם. לכן אתה מוכן לרשום את הגברת סוזן מילר כיהודייה. אלא הוספת, שאתה רוצה להוסיף את המלה "שנתגייר". על זה באה התשובה של בית-המשפט העליון: לא נרשה לך להוסיף את המלה "שנתגייר". אבל נרשום: אתה הודעת — אנא רשום. הלך שר הפנים והתפטר, כי הוא אינו מוכן לרשום.

השאלה, אם לרשום אדם שהתגייר גיור רפורמי כיהודי לא עמדה כלל לפני בית-המשפט העליון, וממילא לא הכריע בית-המשפט העליון בה. אני אומר זאת לשם הבהרה, כי הטשטוש כאן גדול ורבים סבורים שיש צו של בית-המשפט העליון לרשום אדם כזה כיהודי. אם אין צו של בית-המשפט העליון לרשום, ממילא אין מי שבא למרוד בצו, כי צו כזה איננו נמצא. זה ראשית כול.

שנית, אני רוצה להפנות תשומת-לב חברי הכנסת לחקיקה של הכנסת. יש שני חוקים: 1. חוק השופטים; 2. חוק הדיינים. בשני החוקים יש שני סעיפים מקבילים — סעיף האי-תלות וסעיף שבוועה. לגבי אי-תלותו של השופט נאמר: "אין לשופט מרות בענייני שפיטה זולתי החוק". אצל הדיין נאמר, ולכן אני מפנה תשומת-לב כל חברי הכנסת: "אין לדיין מרות בענייני שפיטה זולתי הדין שעל-פיו הוא דן". חבר הכנסת צוקר, זה מכוון בעיקר אליך — אין לדיין מרות בענייני שפיטה זולתי הדין שעל-פיו הוא דן. קרי, כשמדובר בדיינים, הם פוסקים לפי ההלכה. לפי "השולחן ערוך". זה הדין שעל-פיו הם דנים. הווי אומר, הכנסת הביאה בחשבון את העובדה, שהמרות העליונה על הדיין היא ההלכה. זה נאמר בחוק, זה לא נאמר בחיאוריה.

ולגבי השבועה — יש שתי שבועות: גם הדיין מצהיר אמונים בפני הנשיא וגם השופט מצהיר אמונים בפני הנשיא. השופט מצהיר: אני מצהיר בזה אמונים למדינת ישראל ולחוקיה. ואילו הדיין אומר: אני מצהיר בזה אמונים למדינת ישראל. את המלה "ולחוקיה" השמיטה הכנסת ברוב גדול. היה עליה לדעת — — —

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת שאקי, ומנך עבר, אני מבקש ממך לסיים במשפט אחרון.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

הווי אומר, יש שוני בחוקים, יש שוני במרות, יש שוני בין הדברים, כי אלו שתי מערכות נורמטיביות: באחת, הנורמה הבסיסית — סיני; ובשנייה — הנורמה הבסיסית היא חוקי הכנסת. את זה קיבלה הכנסת. זו היתה מעין פשרה של הכנסת. עמד על כך שטרנברג, המשפטן והפרקליט, כמאמר שבו הוא כתב על שתי הצורות הללו של נורמות-על. כשיודעים שיש פה שתי נורמות-על, זו בצד זו, עלינו לחפש דרך שהן לא תרכנה זו עם זו, לא תילחמנה זו בזו, אלא תכבדנה זו את זו. הכנסת הביאה בחשבון שאלו שתי מטרות ושתי מערכות נורמטיביות, יש לכך השלכות. את זה אני מציע להביא בחשבון.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת אבנר חי שאקי. חבר הכנסת שפירא, למען מנוע ספק, אתה יכול להציע להעביר את הצעתו של חבר הכנסת צוקר לוועדה, האם אתה מוכן לכך?

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

אני רוצה לומר משהו. ביקשתי פעמיים כאשר דיבר חבר הכנסת צוקר. ואחר כך, כשעלה לדוכן חבר הכנסת שאקי, הוא ביקש להעביר את הצעתו של חבר הכנסת צוקר לוועדה. אני מתחבר תמיד עם חבר הכנסת הרב פרוש ולא עם חבר הכנסת צוקר.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

אני תיקנתי את דברי.

היו"ר א' נחמיאס:

נכון, אדוני. אבל אני חייב לכבד את בקשתו של חבר הכנסת שאקי להעביר את הצעתו של חבר הכנסת פרוש לוועדה. ושניים אינם יכולים לדור מתחת לאותה הצעה.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

אם כך, אדוני היושב-ראש, הרשה לי לשאול שאלה אחת.

היו"ר א' נחמיאס:

בבקשה.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

ביום מסוים היה בוועדת הכספים דיון על התק"ס, ותוך כדי הדיון התחילו לדבר על מערכת הבריאות. היו שם אנשים שצעקו שהעובדים עוברים על החוק בניגוד לפסק-דין של בית-המשפט. אני רוצה לשאול את חבר הכנסת צוקר ואת כל אלה שמדברים עכשיו על נושא הדיינים: למה לא הציעו לדון בכך שעובדים עוברים על החוק? ומדובר בפקוח נפש. בבניה של בריאות. למה לא ביקשו לקיים דיון על כך שלא מכבדים את פסק-הדין של בית-המשפט?

דבר שני. השופט חיים כהן אמר פעם אחת — — —

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת שפירא, רצית לשאול אותי שאלה, ואתה נואם נואם. הואל כרוב טובך לשבת כמקומך.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

עוד שאלה אחת.

היו"ר א' נחמיאס:

סליחה, חבר הכנסת שפירא, גם על השאלה הראשונה אין לי תשובה, ואתה רוצה להכביר עלי עוד בשאלה שנייה?

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

רק דקה ולא יותר.

היו"ר א' נחמיאס:

אבל רק שאלה. שאל את היושב-ראש. בבקשה.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

השופט חיים כהן אמר על ההלכה בסוגיית מיהו יהודי, שהיא דומה לחוקי גירונכרג. האם דיבר פה משהו וצעק על ביזוי הרבנות ובתי-הדין הרבניים?

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. לגבי ההצעה לסדר-היום שהביא חבר הכנסת מנחם פרוש יש שתי הצעות: האחת — כעמדת שר המשפטים, להסירה מעל סדר-היום; השנייה — כבקשת חבר הכנסת אבנר חי שאקי, להעבירה לוועדה.

האחת — לדון בה כמליאה, כהצעתו של המבקש; השנייה — להסירה מעל סדר-היום. כעמדת שר המשפטים.

ה צ ב ע

כעד ההצעה להעביר את

8 —

הנושא לוועדה

כעד ההצעה שלא לכלול

את הנושא בסדר-היום של

14 —

הכנסת

ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום

של הכנסת נתקבלה.

הי"ר א' נחמיאס:

ההצעה של חבר הכנסת מנחם פרוש הוסרה מעל סדר-היום.

לגבי הצעתו של חבר הכנסת דוד צוקר יש שתי הצעות:

הי"ר א' נחמיאס:

אף הצעה זו הוסרה מעל סדר-היום של הכנסת.

ז. הצעה לסדר-היום

הדיינים שקראו לאי-הכרה בפסיקת בג"ץ בנושא הגיון

הי"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנחנו עובדים להצעה הבאה לסדר-היום מס' 5424: הדיינים שקראו לאי-הכרה בפסיקת בג"ץ בנושא הגיון. רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר כהנא, בבקשה.

מאיר כהנא (תנועת כך):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפנינו במלוא בהירותו המאבק האמיתי, העיקרי, העקרוני, של עם ישראל ושל מדינת ישראל, של שני המחנות הלוחמים על דיוקנו של עם ישראל, על צביונה של מדינת ישראל. לפנינו לא רק השאלה הצרה והמצומצמת של סמכותם של רבנים ודיינים, דהיינו האם יש לכיחוש שפט חילוני, ולו העליון, סמכות לדון ולהכריע בשאלת דתו של אדם — אם הוא יהודי או לא. לפנינו השאלה המרכזית, התובעת מאתנו לעלות על הכריזות ולהילחם ללא פשרה וללא רתור. לפנינו השאלה שתכריע את עתידנו כעם וכמדינה, שתקבע האם יביא לנו הקדוש ברוך הוא את הגאולה השלמה, הנצחית, כהוד, כתפארת, בגאון, או יקדים אותה, חס ושלום, בייסורים ובאסונות נוראים ואיומים, כעונש על סירובנו לקבל את עול מלכותו, פקדיו, חוקיו ומצוותיו.

לפנינו השאלה האם תורת השם, מצוותיו והלכותיו של אלוהי ישראל, יקבעו את חיינו כעם וכמדינה, או האם פסקיהם וקביעותיהם של בשר ודם, אנשים הנוגדים את ההלכה, המסבכים ללכת בדרכה, הסותרים את דברי השם אלוהי ישראל, ישלטו במדינת ישראל.

זאת השאלה העומדת לפנינו. זאת השאלה העומדת, למעשה, מאחורי הכרזת שפרסמו הרבנים והדיינים, וזאת השאלה שתחרוך את גורלם של עם ישראל ומדינתו. משום כך עליה לקבוע בבית הזה, בית-המחוקקים של מדינת ישראל, את עמדת תורת ישראל בנדון.

העם היהודי נהיה לעם ברגע מאוד מיוחד, כאשר מול הריסיני הכריז הקדוש ברוך הוא: "יעתה אם שמוע תשמעו בקלי, ושמרתם את בריתי, והייתם לי סגלה מכל העמים — ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש — — — ויענו כל העם יחדו ויאמרו: כל אשר דבר ה' נעשה". ובאותו רגע, ואך ורק בגלל קבלת עול מלכותו, נוצר ונברא עם ישראל.

עם ישראל קיבל מצווה של "ממשלה", שלפיה חובה

לכבד ולציית לממשלה יהודית שהיא הסמכות, בה במידה שהיא מכבדת ומצייתת לחוקת עם ישראל, התורה. וכך הוזהרנו: "שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלוהיך בו — — —". והרמב"ם מסביר את המצווה באומרו: "כבוד גדול נוהגין במלך ומשמין לו אימה ויראה בלב כל אדם. כל המורד במלך ישראל — — — וכן כל המבזה את המלך, יש למלך רשות להורגו". עד כדי כך מורס כבוד המלך, כבוד הממשלה היהודית. ובכן, סמכויותיו וחזיונותיו של המלך-הממשלה ברורות, אך כך גם מגבלותיו: "והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת — — — למען ילמד ליראה את השם אלוהיו לשמר את כל דברי התורה הזאת — — — ולבלתי סור מן המצווה אשר יצוהו".

חברי הכנסת, העם חייב לכבד את ממשלתו ולציית לה, אך ממשלתו חייבת ללמוד "ליראה את השם" ולבלתי סור מן המצווה, כי תורת הקדוש-ברוך-הוא היא הסמכות העליונה, מעל ומעבר למלך בשר ודם. ואם ממרה הממשלה, אם ממרה המלך, את דברי התורה, אין עוד תוקף לסמכויותיה, וכדברי חז"ל בסנהדרין: "כתוב (יהושע): כל איש אשר ימרה את פיך — — — יומת. יכול אפילו לדברי תורה?" — כלומר, יכול אפילו תצווה עליו שיפר דברי תורה? — "תלמוד לומר: רק חזק ואמץ". אם כן, בכל מקום שכתובה המלה "רק", היא כאה למעט, להוציא מן הכלל. וכך מפרש רש"י: "שאם בא המלך לבטל דברי תורה, אין שומעין לו". והרמב"ם קובע כלל זה להלכה במלים אלה: "המבטל גזירת המלך בשביל שנתעסק במצוות, אפילו במצווה קלה, הרי זה פטור. למה? דברי הרב ודברי העבד — דברי הרב קודמין. ואין צריך לומר" — ממשין הרמב"ם — "אם גזר המלך לבטל מצווה, שאין שומעין לו".

ובכן, דברי חכמים כדרכונות, "אין שומעין לו". אין שומעין למלך, אין שומעין לבג"ץ. וכבר נדונה שאלת הדמוקרטיה, שלטון הרוב, במסכת סנהדרין. כשצור סנחריב על ירושלים רצה רוב העם, בניגוד לצו השם, שלא להיכנע, דווקא להתמסר. כך כתוב: "והיה חזקיהו חוכך בדעתו. אמר: שמה חס-ושלום נוטה דעתו של הקדוש-ברוך-הוא אחרי הרוב? כיוון שהרוב מתמסר עליו גם כן להתמסר? בא הנביא ישעיהו ואמר לו: לא תאמרן קשר לכל אשר יאמר העם הזה קשר, ואת מוראו לא תיראו ולא תעריצו. כלומר, קשר רשעים הוא, וקשר

הי"ר א' נחמיאס:
אדוני שר המשפטים, בבקשה.

שר המשפטים א' שריר:
אני רוצה להשיב מהמקום.

הי"ר א' נחמיאס:
כן, אדוני.

שר המשפטים א' שריר:
אני מציע להסיר את הנושא מעל סדר-היום.

הי"ר א' נחמיאס:
השר מבקש להסיר את הנושא מסדר-היום.

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. שתיים הן האפשרויות בפנינו: הצעתו של חבר הכנסת מאיר כהנא לקיים דיון במליאה; ועמדתו של שר המשפטים — להסירה מעל סדר-היום. מי בעד קיום דיון במליאה? מי בעד ההסרה מעל סדר-היום?

ה צ כ ע
בעד הצעה לכלול את הנושא
בסדר-היום של הכנסת — מיעוט
בעד ההצעה שלא לכלול את
הנושא בסדר-היום של
הכנסת — רוב
ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום
של הכנסת נתקבלה.

ח. הצעה לסדר-היום

חידוש ההתיישבות היהודית בכפר-השילוח והשבת הקרקעות הגזולות
לידי בעליהן

מ-100 שנה, כהתמ"ב, עלו יהודים רבים מתמן. כמשך שבועות הם הלכו ברגל, ואחרי טלטולים קשים כדרכים מסוכנות הם הגיעו לירושלים, שבה השתקפו לשבת. בעיר לא היו די בתים בעבורם, והם ישבו במערות כפר-השילוח, מול הרי-הבית. יהודי ירושלים ויהודי חוץ-לארץ נחלצו לעזרתם. נאספו כספים באשכנז, באו לעזרה "קרן מונטפיורי", חברת "עזרת נידחים", חברת "כל ישראל חברים", והמשפחות ככר, נכון, ענחבי ועוד. הוקמה שכונה גדולה, בת 144 בתים וארבעה בתי-כנסת, על אדמה שנקנתה בכסף מלא מערבים, מול בריכת השילוח ועין-רוגל.

יהודי המקום סבלו מאוד במאורעות, כשפורעים הלכו סביב. אך אף לאחר סגירת שערי-האשפות לא הסכימו יהודי הכפר לנוטשו, ומשטרת המנדט פינתה אותם בכוח בט"ו באב התרצ"ח, 53 שנים לאחר שהוקמה השכונה והיה בה יישוב בריציפות, ללא הפסק. הוועד הלאומי וקהילת ירושלים התנגדו לפינוי והודיעו לשלטונות הוא שהפינוי זמני. השלטונות הבטיחו שאחרי המאורעות יוחזרו היהודים למקומם. עם כל הגנבות וההרס שנעשה במקום — כאילו אחרי הפצצה אווירית — ישבו הפליטים וחזרו למילוי ההבטחה להחזירם, אך היא לא קוימה.

רשעים אינו מן המניין". עד כאן, פירוש: הקשר. המניין. מספר הרשעים ההולכים נגד התורה, אין להם משקל וחשיבות אפילו הם רוב.

חברי הכנסת, רוב העם. ואפילו רוב מוחץ. ההולך נגד דין תורה: בג"ץ ההולך נגד דין תורה: כנסת ההולכת נגד דין תורה: מלך וממשלה ההולכים נגד דין תורה — אינם מן המניין. כי הם המפירים את החוק. מי שהולך בניגוד לתורת השם הוא זה שמפר את החוק, הוא המבזה את השלטון. את הדין, את דין הדיינים, מלך מלכי המלכים. וזאת היא הנקודה המרכזית בנושא הזה.

הדיינים והרבנים שקראו שלא להכיר בפסיקת בג"ץ. שסתרה והעליכה את חוקת עם ישראל — התורה, הלכו כעקבות ההלכה. ואני, כרב בישראל, מצטרף אליהם. הם קידשו שם שמים. תחזקנה ידיהם.

המאבק היום הוא על צבינה של המדינה הזאת. אני קורא לכל יהודי החרד לתורת השם להצטרף למאבק זה. הניצחון בו יבוא אך ורק עליידי נכונות למסירות נפש. לקידוש השם. וכמו שאמרו חז"ל בספרא: "מסור את עצמך וקדש את שמי".

ולרבים ולדיינים המוכזרים — פסוק מירמיהו: "אל תחת מפניהם פן אחתך לפניהם. ואני הנה נתתיך היום לעיר מבצר ולעמוד ברזל ולחמות נחשת על כל הארץ למלכי יהודה לשריה לכהניה ולעם הארץ. ונלחמו אליך ולא יוכלו לך. כי אתך אני נאם השם להצילך".

אני מציע לדון בנושא בוועדה המתאימה.

הי"ר א' נחמיאס:
כמליאה.

מאיר כהנא (תנועת כך):
כמליאה.

הי"ר א' נחמיאס:

אנו עוברים להצעה לסדר-היום, מס' 5426, של חבר הכנסת שמעון כ"ש-שלמה, בנושא: חידוש ההתיישבות היהודית בכפר-השילוח והשבת הקרקעות הגזולות לידי בעליהן. חבר הכנסת שמעון כ"ש-שלמה, בבקשה.

שמעון כ"ש-שלמה (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, עם אחידת ירושלים היה בקרב כל הציבור ביטחון שזאת ההזדמנות להשיב גזולות לבעליהם ולהחזיר את כל הקרקעות והנכסים שנשדדו עליידי ערבים בחסות שלטון ירדן לבעליהם הפרטיים ולמוסדות. לצערנו לא כך אירע, ונכסים רבים בעיר העתיקה של ירושלים לא הוחזרו לבעליהם ומוסדות קודש רבים לא קיבלו את כל מה שהיה שייך להם. הנכסים הופקעו עליידי המדינה ונקבעו להם שימושים אחרים, ועתה שינו הקדשות ובתי-כנסת את ייעודם והם משמשים לא למטרה שלמענה הוקדשו.

עתה הריני בא להעלות נושא חמור, בעיית אדמות כפר-השילוח. מאז ומתמיד ישבו יהודים בכפר-השילוח. מקורות היסטוריים מהתקופה שלפני הכיבוש הטורקי מוסרים על יישוב יהודי מול מעיין השילוח מלפני 300 שנה. לפני יותר

תימן. המודר סימן אותם על מפה, ועתה נמצא הנושא בשלב של איתור ורישום.

הנכסים הידועים לנו כשייכים ליהודים הם בית-הקברות שבמקום, וועד העדה התימנית יודע על כך. אם יש למישהו מסמך, או אם יכולה משפחה כלשהי להצביע על נכס השייך לה, יצאו אנשי האפוטרופוס עמם לשטח ויבדקו.

ידוע לנו, אדוני היושב-ראש, שחלק גדול מכני העדה התימנית מכרו נכסיהם בסילוואן אחרי הפרעות של 1929.

אני מציע שחבר הכנסת בן-שלמה יסתפק בדברי תשובתי.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לאדוני שר המשפטים. אני שואל את חבר הכנסת שמעון בן-שלמה אם הוא מסתפק בתשובתי של שר המשפטים.

שמעון בן-שלמה (התאחדות הספרדים שומרי תורה): אני מבקש שהנושא יועבר לדיון.

היו"ר א' נחמיאס:

אם אתה מסתפק — אתה מסתפק. אם אינך מסתפק — מתחילה מערכה אחרת.

שמעון בן-שלמה (התאחדות הספרדים שומרי תורה): אני לא מסתפק.

היו"ר א' נחמיאס:

אדוני לא מסתפק. מה עמדתו של השר?

שר המשפטים א' שריר:

להסיר את הנושא מסדר-היום.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, לפנינו שתי אפשרויות: האחת, לקיים דיון במליאה; השנייה, כעמדת שר המשפטים, להסיר את הנושא מסדר-היום. אני מעמיד את ההצעות להצבעה.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה לכלול את הנושא

— בסדר-היום של הכנסת

בעד ההצעה שלא לכלול

את הנושא בסדר-היום של

— הכנסת

ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום

של הכנסת נתקבלה.

ט. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר א' נחמיאס:

הודעו: לסגנית מזכיר הכנסת. בבקשה.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת הצעת חוק התקציב (מס' 2) לשנת

אחרי מלחמת העולם השנייה ניסו נציגי היישוב לשקם את השכונה, אך נטרפה השעה ופרצה מלחמת השחרור. אילו היה אז יישוב יהודי במקום אסטרטגי זה, יתכן שירושלים לא היתה נופלת בידי האויב.

כפר-השילוח נשאר בשטח שבשליטת הירדנים, ומעניין שראש ממשלת ירדן לא הרשה לערכים לגור במקום, והשכונה נמסרה לטיפול הממונה על נכסי האויב. לאחר מלחמת ששת-הימים הועברה השכונה לטיפולו של האפוטרופוס הכללי, מכוח חוק סדרי שלטון ומינהל.

הנה אישרה הוועדה לתכנון ולבנייה את הפקעת המקום. מובן שבעקבות הפקעה זו יימסר המקום לידי ערבים.

עתה הריני להעלות בעיה חמורה נוספת. מלבד הצד הרכושי של כפר-השילוח והחובה לכבד רצונם של מקדישים, יש בהיסטוריה של ההתיישבות היהודית בארץ-ישראל פרקים שכולנו רוצים שהם יזכרו לדורות. כבר ציינתי את הסבל הרב שעברו יהודי תימן כהגיעם ארצה ובכואם לכפר-השילוח. במקום להחזיר את אדמות כפר-השילוח ליוזשים, ובמקום להקים במקום יישוב יהודי שינציח את פעולתם המפוארת של מחייבי כפר-השילוח, מתכננים למחוק זאת ולייעד את השטח למטרות אחרות, ובכך להשכיח הכול.

אני קורא מעל במת הכנסת לגורמים המתכננים והמיישבים, שלא למחוק פרק זה של התיישבות יהודי תימן בכפר-השילוח מההיסטוריה של עמנו. יש להקים במקום מחדש יישוב ומרכז רוחני של יהודי תימן. תודה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת שמעון בן-שלמה. אדוני שר המשפטים, בבקשה.

שר המשפטים א' שריר:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הקשבתי בתשומת לב לדבריו של חבר הכנסת שמעון בן-שלמה. הנושא נבדק היטב במשרדי.

על-פי הנתונים, אין בידי האפוטרופוס הכללי כל מסמך המצביע על בעלות של מאן שהוא מהעדה התימנית על נכסים בסילוואן — כפר-השילוח.

האפוטרופוס הכללי נמצא בקשר עם ועד העדה התימנית, שפנה אליו גם ככתב. הוועד נתבקש להמציא מסמכים, ונאמר על-ידו שאין בידי כאלה.

לפני כשלושה שבועות יצאו אנשי האפוטרופוס ונציגי ועד העדה התימנית עם המודר המחזוי אל הכפר סילוואן, והנציגים הצביעו על שני נכסים שנאמר שהם של יהודים יוצאי

י. הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 27), התשמ"ז — 1987 * (קריאה ראשונה)

הוא מוכן לעמוד בכך. על כן מוצע לקבוע. שאם הוטל על הנדון מאסר בפועל, יהיה הנדון נתון בתקופת תנאי מכוח החוק מיום מתן פסק-הדין, ואם יעבור, עבירה נוספת בתקופה זו, יראוהו כמפר תנאי. עם שחרורו מהמאסר תתחיל תקופת התנאי השיפוטי.

מוצע לתקן באופן דומה גם את חוק השיפוט הצבאי.

תיקון נוסף בדיני מאסר על תנאי מתייחס להיבט אחר של עונש זה. החוק הקיים מאפשר לבית-המשפט להאריך פעם נוספת את המאסר על תנאי אם הורשע הנדון בעבירה נוספת. לאור פסיקת בית-המשפט העליון, מוצע להבהיר, שבית המשפט רשאי להטיל תקופה נוספת של מאסר על תנאי אף אם הסתיימה התקופה הראשונה, וזאת כדי לא לשלול מבית-המשפט דרך ענישה שהיתה בידי לולא עבור הזמן.

תיקון דומה יוכנס גם בחוק השיפוט הצבאי.

אדוני היושב-ראש, מוצע לתקן את סעיף 63 לחוק העונשין. סעיף זה מאפשר לבית-המשפט להטיל קנס גדול פי-ארכעה משווים של הנזק שנגרם בעבירה או מטובת ההנאה שהפיק ממנה הנדון. בית-המשפט ראה את עצמו ככול בכלל שהזכרתי קודם לכן, שלפיו אין להטיל על נאשם עונש חמור מזה שהיה בתוקף ביום ביצוע העבירה, ומשום כך מעריך בית-המשפט את הנזק שנגרם או את טובת ההנאה שהופקה לפי ערכם ביום ביצוע העבירה. בתנאי אינפלציה ובהתחשב בזמן שחולף, בדרך כלל, בין ביצוע העבירה לבין מתן פסק-הדין, שמירת הכלל הזה בענייני ממון גרמה לעיוותים רבים וסיכלה את מטרת המחוקק לגרום לעבריינים חסרון כיס ניכר.

מוצע, על כן, לחרוג מהכלל האמור ולהסמין את בית-המשפט להעריך את הנזק שנגרם בעבירה, או את טובת ההנאה שהושגה ממנה, לפי ערכם ביום ביצוע העבירה, או ביום מתן פסק-הדין, לפי השיעור הגבוה שבין שני אלה.

בשל אותם שיקולים מוצע לתקן בדרך דומה גם את סעיף 219 לחוק התכנון והבנייה, המאפשר להטיל על מי שבנה ללא היתר קנס לפי שווי של המבנה שנבנה בעבירה ביום ביצוע העבירה או ביום מתן פסק-הדין.

תיקון נוסף מתייחס להוראה בחוק המאפשרת להטיל עונש מאסר על מי שאינו משלם קנס. מטרת ההצעה היא להבהיר שניתן להטיל מאסר עד שנה במקום קנס שלא שולם, אף אם לא נקבע עונש מאסר לעבירה שבגינה הוטל הקנס, שאם לא כן, לא תהיה אפשרות לכפות את תשלום הקנס שהוטל בבין עבירות אלה.

תיקונים נוספים מתייחסים לסעיפים 77 ו-78 לחוק, סעיפים אלה מאפשרים להעניק פיצוי לקורבן העבירה מדי העברין. מוצע להסמין את בית-המשפט לחייב את הנדון לשלם לקורבן העבירה פיצויים בשיעור המעורבן ביום מתן פסק-הדין. שיעור הפיצויים מתעדין תקופתית על-ידי שר המשפטים. כמורכב מוצע לאפשר לבית-המשפט לבחור בין ערך הנזק שנגרם לקורבן לפי ערכו ביום ביצוע העבירה לבין ערך הנזק ביום מתן פסק-הדין. לפי השיעור הגבוה שבין שני אלה.

היו"ר א' נתמאיס:

אנחנו עוברים לסעיף הבא: הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 27), התשמ"ז — 1987. בקריאה ראשונה. רשות הדיבור לשר המשפטים. בבקשה, אדוני.

שר המשפטים א' שרי:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הנני מתכבד להביא בפניכם הצעת חוק לתיקון חוק העונשין. כלולים בה תיקונים מספר, שחלקם הגדול מבטא הערות של שופטי ישראל בסוגיות הנדונות. בדברי אתיחס רק לחלק מהתיקונים המוצעים.

התיקון הראשון מתייחס להגדרות "פרסום" ו"פרסם" שבסעיף 2 לחוק העונשין. הגדרות אלה בניסוחן הקיים מיושנות ואינן עונות על התפתחויות הטכנולוגיה. כמו, למשל, הפצת פרסום באמצעות שידורי הרדיו והטלוויזיה או באמצעות קלטות. התיקון המוצע נותן ביטוי גם לאמצעי תקשורת אלה.

בעקבות ההגדרות החדשות המוצעות, יש צורך בתיקון סעיפים נוספים בחוק העונשין, שבהם מופיעים המונחים "פרסום" או "פרסם".

התיקון השני יאפשר לבית-המשפט להטיל קנס לפי שיעורו המעורבן ביום מתן פסק-הדין. עדכון הקנסות ייעשה תקופתית על-ידי שר המשפטים, ואין בו העלאה מהותית של הקנס, אלא רק התאמת הקנס לשינויים שנושמו במדד באותה תקופה.

אין בתיקון המוצע חריגה מהכלל בדיני העונשין, שלפיו אין להטיל על נאשם עונש חמור מזה שהיה בתוקף בעת ביצוע העבירה, אולם יש בו כדי למונע מצב שלפיו משלם העברין את שיעור הקנס כפי שהיה בעת ביצוע העבירה. הזמן שחלף עד להרשעה והאינפלציה חוברים בדרך כלל להפוך את שיעור הקנס למגוחך.

מוצע גם להכניס תיקונים מספר בהוראות החוק הדנות במאסר על תנאי בכלל, ובתקופה שבה רובץ עונש זה על הנדון כפרט.

החוק הקיים קובע שאם אדם נידון למאסר על תנאי, מתחילה תקופת התנאי מיום גזר-הדין, ואולם, אם הוטל על הנדון גם עונש מאסר בפועל, תתחיל תקופת התנאי מיום שחרורו מן המאסר.

אדוני היושב-ראש, התוצאה של הוראה זאת היא, שאם בזמן המאסר בפועל עובר הנדון עבירה נוספת, אין בכך כדי להפעיל את התנאי. לאותה תוצאה הגיע בית-המשפט לגבי נדון ששחרר כערוכה ממאסרו לתקופה זמנית ועבר עבירה נוספת בתקופת שחרורו. בית-המשפט קבע שאין לראות בשחרור כערוכה שחרור ממאסר, שאחריו מתחילה תקופת התנאי. לכן, העבירה שנעברה באותה תקופה לא היתה עילה להפעלת המאסר על תנאי.

חברי הכנסת, מדיניות ענישה נכונה אינה יכולה להשלים עם תוצאות אלה. עונש על תנאי מוטל על אדם כדי לחת לו אפשרות להוכיח את עצמו. ביצוע עבירה נוספת מראה שאין

היור' א' נחמיאס:
קצר אותם, לא נורא.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, בתוך כל הרעמים והברקים שבין הליכוד לבין המערך בממשלה, שבין ראש הממשלה לבין ממלא־מקומו, ממשכה ומערכת להנפיק ללא הרף חוליות נוספות בשרשרת החנק והדיכוי — נגד חופש הביטוי, נגד זכויות הפרט ונגד הדמוקרטיה, יש נושא כללי אחד, אשר כותרתו היא "כיתחון המדינה" וסעיפיו מרובים כמו זרועותיו של מרכה־רגליים ארסי. בנושא הזה, חברי הכנסת, יש תמיד הסכמה מלאה בין הליכוד לבין המערך, בין ראש הממשלה לבין ממלא־מקומו, בין רוני מילוא לבין משה שחל.

היום מתבטאת הסכמה זו כסייגים נוספים בחוק הפלילי, כדי להגביה את גדר המערכת סביב מה שנשאר מחופש הביטוי.

חברי הכנסת, לא מדובר כאן על מה שקורה בשטחים הכבושים, אלא בישראל. שם אין צורך בחוקים הללו ואין צורך להטריח את הכנסת בחקיקה של זוטות כאלה. שם יש ריבון צבאי המוציא צווים על־פי הצורך, וצווים אלו מנוסחים בלשון חוק צבאית חדה וקצרה. אלה הם חוקיה של הארץ הרחוקה ההיא, השוכנת מעבר לאותו קו דמיוני, ותושביה המחזרים, המכונים פלשתינים, של אותה ארץ מתעקשים לרחף באוויר ולהיפגע מיריות אזהרה, מתעקשים לעסוק בפוליטיקה במכלולותיהם במקום להתעמק בספרי הפסיקה והמסחר כדי לגמור את התואר וללכת לעבוד במסעדה יהודית כשרה.

חברי הכנסת, אשר יגורנו כא לנו, ואיננו מתכוון דווקא לחוק הספציפי הזה, אבל המגמה ברורה והמדיניות עקבית. אמרנו פעמים רבות, שלדיכוי אין גבולות והמשטר האנטי־דמוקרטי, הגזעני והכרסולי בשטחים הכבושים הולך וחולל אל תוך "הקו הירוק", המעצרים השיריוניים, סגירת עיתונים ורדיפת עיתונאים הגיעו אלינו. עכשיו צריך לשכלל את האמצעים החוקיים העומדים לרשות הממשלה וכוחות הביטחון, וכבר עוסקים בכך מזה זמן, למה ניתן לצפות עוד לאחר החוק הפחדני והמגעיל האוסר מפגשים עם אנשי אש"ף?

בעניין זה אפשר ללמוד על הקו המנחה של המדיניות הממסדית ממקרה אחד, מפורסם: למסד אין עניין רק בעבירה עצמה, אלא בעבריו, זה יותר חשוב. אם מדובר בגנרלים ברימוס או במילואים, העושים עסקים טובים עם המשטרים והארגונים המושחתים ביותר על פני האדמה, ברור שאיש איננו בודק מה בדיוק הם מוכרים להם, והרי חלקם מוכר ניסיון וידע ביטחוני וחלקם מוכר נשק ממש. גם אנשי הידע וגם אנשי הנשק אינם, על־פי ההגדרה המקובלת, עבריינים, אלא סוחרים הגונים. אבל יש מי שקובע, מיהו מוכר ידע ומיהו מוכר מידע, מי שמעז לספר לעיתון, אפילו לא לממשלה וזה או לגוף עיון, סיפור גרעיני מבחיל, שלמעשה היה כבר מן המפורסמות שאין צריכות ראייה, ובמיוחד אם שמו ואגונו, נחשב כנגד ומרגל מן הדרגה החמורה ביותר. בכך אין שום ספק אפילו בלבו של חבר כנסת "שמאלני" ידוע.

אדם כזה מעלימים. פשוט מאוד, הוא אינו קיים עוד. המשפט שלו אינו קיים, העתירות שלו אינן קיימות, העדים, השופטים, הסניגור, הנאשם, הסוהרים, אף אחד אינו נראה ואינו נשמע. אפילו לטוריסט מן הסוג המסוכן ביותר ניתן השבוע בצרפת פתחון־פה — ניתנה לו לפחות זכות הדיבור. האם ייפגע ביטחון המדינה, אם נדע מה היו המניעים של אותו מרגל־כונד נורא ואיום?

יתירה מזה, מוצע לשנות את דרך גביית הפיצוי, ובמקום להשאיר את הגבייה בידי הקורבן, עם כל ההכבדה שיש בזה, מוצע שהגבייה תיעשה בידי המדינה. לא אחת חושש הקורבן מנקיטת הליכי גבייה בגלל הצורך בעזרת קשר ישר עם העברין. אני מקווה שהחוקן המוצע ישמש אמצעי מדבבן ליריבו פסקי פיצויים לנפגעי עבירות מידי העבריינים.

מוצע להכניס תיקון דומה גם בחוק השיפוט הצבאי.

אדוני היושב־ראש, תיקון נוסף מתייחס לסעיף 287 לחוק, סעיף זה קובע עונש מאסר של שנתיים למי שמפר הוראה שניתנה מאת בית־המשפט, והכול אם לא נקבעו עונש אחר או הליך אחר לגבי אותה הפרה. סעיף זה עורר ויכוח וביקורת רבים במשך השנים, בשל חוסר הבהירות של היחס הקיים בין הוראותיו לבין הוראותיו של סעיף 16(1) לפקודת ביטון בית־המשפט, המכונה הליך אחר לאכיפת צו של בית־המשפט ועונש בשל אי־ציות להוראת בית־המשפט.

כבר בשנת 1974 אמר שופט בית־המשפט העליון, השופט ויתקון, וזכרנו לברכה: "הרבה כבר הטרידה אותנו לשונו הנוקשה של הסעיף 143 — סעיף 287 דהיום — וחבל. במקום שנוציא את זמננו היקר על תרגילי דיאלקטיקה עקרים, נוח היה לו למחוקק לחקן את הסעיף ולהבהיר מה כוונתו ומה יחסו כלפי הוראות עונשין אחרות מהו והוראות הסעיף 16(1) לפקודת ביטון בית־המשפט מזה".

השופט זוסמן, וזכרנו לברכה, קבע באותה שנה, כי המטרה של שני סעיפים אלה היא שונה — מטרתו של סעיף 6 היא אכיפת, ומטרתה של האחרות הפלילית, לפי סעיף 287, היא עונשית, ואין כל מניעה שהשניים ידורו זה בצד זה. למסקנה דומה הגיע אף השופט ברק בשנת 1982.

ביטול הסייג של קיום הליך או עונש אחר, כפי שמוצע בהצעת החוק הנמצאת בפניכם, יאפשר להשתמש לפי הצורך בשני ההליכים האמורים לחלופין, כל אחד מהם לפי מטרות המיוחדות.

התיקונים האחרים המוצעים קשורים בצורה זו או זו בתיקונים שפירטתי לעיל, או שהם תוצאה של אילוצים של תקופת האינפלציה, שעברנו בשנים האחרונות.

אדוני היושב־ראש, הגני מבקש שהצעת חוק זו תועבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט, לדיון.

היור' א' נחמיאס:

תודה לאדוני שר המשפטים.

חברי הכנסת, אני מבקש לשאול האם מישוה מהנוכחים רוצה להירשם ולא נרשם? — לא.

אני מבקש להודיע שתי הודעות: אחת — חבר כנסת שאקרא בשמו והוא לא יהיה נוכח באולם, לא יקבל את רשות הדיבור. שנית — אני מגביל את משך הזמן של כל נואם לחמש דקות.

רשות הדיבור לראשון בנואמים, חבר הכנסת צירלי ביטון. הרשימה סגורה. חבר הכנסת צירלי ביטון, בבקשה.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
למה אתה מגביל לחמש דקות?

היור' א' נחמיאס:

כי יש 20 נואמים.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
לאחרים נותנים זמן רב יותר. ערכתי את דברי בהתאם לכך.

עם כל הכבוד, אני גם תמה לא רק על האי-בהירות, אלא על כך שאנחנו עומדים לשנות את סולם הקנסות כאילו ממשיכה האינפלציה לדהור. תודה לאל ולממשלה, האינפלציה אינה דוהרת. האם עלי להתנות היום את הקנסות במדד ובחצמדות כלשהן? דווקא היום אני יכול לחזור לכביעת שיעורי קנסות נורמליים בשל המדד הנמוך. לכן אני מבקש, שכאשר תדון הוועדה בעניין, חשוב ותשקול אם זאת הדרך.

עניין שני: החוק אומר, כפי שנאמר בדברי ההסבר, שכאשר מטילים עונש מאסר על תנאי והנאשם או העבריין מרצה עונש בבית-סוהר, תחילת תקופת התנאי היא מיום גזירתו, ואם הוא נושא עונש מאסר — מיום שחרורו מהמאסר. ההצעה באה לאפשר, כפי שנאמר בדברי ההסבר, לקבוע שגם בתקופת המאסר בפועל יהיה האסיר כפוף לתנאי מכוח החוק ותקופת מאסרו תצטבר לתקופת התנאי שמטיל בית-המשפט לאחר סיום ריצוי העונש.

הערותי בעניין זה הן שתיים. אדוני השר, ראשית, אני זוכר איך נולד המאסר על תנאי. הוא נולד כקונצפציה, כאמירה שזהו בעצם מאסר הנרחב מתוך הערכה שיש סיכוי לשיקום, וכיצד צוה. זה לא נקבע כעונש שונה מהמאסר. רוצה בית-המשפט — מטיל את המאסר בפועל; רוצה בית-המשפט — מטיל אותו על תנאי, ואם יחסיים האמור בתנאי ירצה. העבריין את עונש המאסר.

ההצעה שמגיש משרד המשפטים יש שינוי קונצפציה. כאן, לראשונה, לעניות דעתי, הופכים את המאסר על תנאי לעונש נפרד ושונה במהותו מעונש המאסר. אחרת אי-אפשר להבין זאת. מדוע? הרי לא ייתכן שאדם ירצה מאסר רהיה גם במאסר על תנאי בעת וכעונה אחת, אלא אם כן מדובר בשני עונשים שונים. עד עכשיו זה לא היה כך. עד עכשיו הייתה ההנחה, שאם בית-המשפט מוצא לנכון לדרון את הנאשם למאסר, הוא מרצה עונש מאסר. אם הוא רוצה להוסיף לו מאסר על תנאי לאחר שחרורו, אי-אפשר לבוא ולומר לו לאחר שסיים את המאסר בפועל, שמקצת המאסר בפועל הוא גם מאסר על תנאי הנמשך גם לאחר השחרור. שני הדברים בר בכד באותו זמן, פירוש הדבר, אלו שני עונשים שונים במהותם.

זה מסוכן, וכאן אני בא לשיקול המעשי. בבית-המשפט, כשהם גוזרים עונש על תנאי, שוקלים מהו העונש המגיע על העבירה — אם העונש שמגיע הוא שנתיים והם רוצים לתת את זה על תנאי, הם ייתנו שנתיים על תנאי; אם העונש המגיע הוא שלוש שנים, ייתנו שלוש שנים על תנאי. מה קורה כאן? אם בית-המשפט גוזר ואומר, מגיע לו ארבע שנות מאסר, אבל אני קובע שכיוון שזו עבירה ראשונה, או כיוון שיש סיכוי טוב לשיפור, שנתיים יהיו בפועל ושנתיים על תנאי, אנתנו באים לומר: לא, בית-המשפט גוזר נוסף על ארבע השנים האלה בעצם מאסר על תנאי של ארבע שנים. משום שהעונש על תנאי יהיה במקביל ובחסיפה לעונש המאסר בפועל. בגין כל עבירה שהוא יעבור בתוך בית-הסוהר הוא יהיה צפוי גם כן להפעלת התנאי.

אמרת, אדוני השר, שאין הדעת סובלת אחרת. מדוע לא? אם אדם ירצה לחופש מבית-הסוהר ומבעד עבירה, ואפילו הוא עבירה שיש בה הפרת התנאי, לעניות דעתי, משיובא לדרך, אם תוכנן עבירתו, הוא יקבל עונש כל כך חמור. הוא יקבל עונש חמור משום שהוא בגד באמון וזמן שקיבל חופשה מבית-סוהר עבר עבירה פלילית. כל בית-משפט יחמיר מאוד כעונשו, מה עוד שהוא עבר עבירה שמסוגלה חלוי ועומד לו עונש על תנאי. אם כן, למה אני חייב להפעיל את התנאי

חברי הכנסת, קרוב היום, ואני רועד מן המחשבה הזאת, שבו תכלול ההגדרה של פרסום גם חומר שנאמר כאן, על הכמה הזאת. ההגדרה הזאת תהיה חזקה יותר מחוק חסינות חברי הכנסת, ואז ייסתמו הפיות האחרונים העלולים לפרסם חומר עוין. ראינו סגנוני ראשונה בהצעת החוק של חבר הכנסת איתן, להעמיד לדין חברי כנסת שידליפו מדיוני ועדת החקירה הכיטחון, אך למולנו הטוב היא לא עברה כינתיים.

חברי הכנסת, אני מבקש עוד להוסיף כמה מלים כלליות על חוק העונשין: ההצעה שלפנינו היא התיקון מס' 27. אין ספק, שיש לתקן מדי פעם את החוק הפלילי ולהתאימו לצורכי החיים ולנסיבות המשתנות. עם זה, יש לשמור על כללי יסוד בחקיקה הפלילית, וגם על כיוון רצוי. אם נבחן את התיקונים שנעשו בחוק העונשין, שהוא חוק צעיר יחסית, בן 10 שנים בלבד, נראה כי רובם ככולם, עם החוקים הנלווים אליהם, עם סדרי הדין והראיות, היו תיקונים שהחמירו יותר את רמת הענישה, סיגנו את זכויות הנאשם ופגעו בחירויות הפרט. לצערי — — —

היו"ר א' נחמיאס:
בבקשה לסיים.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זה באמת לא בסדר. אי-אפשר להחבטא בנושא זה בחמש דקות.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת צירלי ביטון. חבר הכנסת יאיר צבן — איננו נוכח. חבר הכנסת יצחק ארצי — איננו נוכח. רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד ליכאי, בבקשה. מאחר שלא היית כאולם אני מבקש להזכיר לך שמדובר בחמש דקות.

דוד ליכאי. (המעריך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים — הרב פרוש, ורדיגו, אמנן לין וצירלי ביטון. בכך סיימתי את רשימת הנוכחים.

בשל מגבלות הזמן הרשו לי להעיר הערות טפורות לגופו של עניין לגבי הצעת החוק הנדונה עתה. ראשית, קראתי וחזרתי וקראתי את סעיף 2 של הצעת החוק הבא. לומר לעם מה הוא עונש הקנס הצפוי לכל אחד כאשר ייגזר עונשו. עלי לומר, שקשה מאוד להבין את הרכבים אף-על-פי שהם כתובים בעברית.

כן כתוב: "היה העונש קנס, יהיה בית-המשפט רשאי להטילו בשיעור שאינו עולה על שיעורו המעורבן ביום החלטת בית-המשפט, ואם הוגש ערעור — קנס אשר אינו עולה על שיעורו המעורבן ביום ההחלטה בערעור; לעניין זה, 'שיעור מעורבן' — שיעור הקנס שהיה קבוע בחוק לעבירה ביום ביצועה, לפי צו מכות סעיף 64. שונה שיעור הקנס שלא כאמור בסעיף קטן (ב), יהיה בית-המשפט רשאי להטיל קנס בשיעור שאינו עולה על שיעורו ביום ביצוע העבירה כשיעור הפרשי הצמדה למדד לפי שינויים במדד שפורסמו עד יום החלטת בית-המשפט; בסעיף זה, 'מדד' — מדד המחירים לצרכן שמפרסמת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה".

אני רוצה להזהיר על ניסוחים כל כך מסורבלים ולא מובנים. זה אמור להיות חוק עונשין, ועליו להיות מובן לאדם אינטליגנטי הקורא אותו. אני לא אומר, שלאחר עיון מריכו וממושך נשארים הדברים לא מובנים, אבל, לעניות דעתי, אסור להטיל עונשים מרביים או לקבוע את צורת הענישה בחוק בלשון כזאת. העם לא מבין זאת ואנשים לא מבינים זאת, ריש לומר בפשטות מה הוא העונש.

ששמעתי משפטן מובהק כמו חבר הכנסת דוד ליכאי. אני חושב, חבר הכנסת ליכאי, שאתה צורך בהחלט בהערך לגבי הנצאת מסמך או פרוטוקול — שצריך לדעת מה היתה הכוונה ומה היה המניע. לפעמים המלים שבחוק הן פשטניות מדי, הן לא קובעות את הדברים, ואז העונן עלול להיות רחב מאוד גם על אנשים תמימים שלא היתה להם שום כוונה להרע:

אמרתי שבאופן כללי הצעת החוק היא ברוכה. רציתי לדבר על דבר עקרוני אחד, והוא ההגבלה ההולכת ונמשכת על שופטי ישראל. אנחנו קובעים יותר ויותר לשופטים בערכאות השונות במדינת ישראל מגבלות של עונשי מקסימום ועונשי מינימום, וכזה יראה וקדש. אני רוצה לומר לכם, גם לאחר שיחות עם שופטים, שאנחנו משאירים לפעמים שיקול דעת צר מאוד לשופט, שקבענו אותו ובחרנו בו, והוא צריך להכריע בדיון. בעיקר אני מתכוון לעונשי מינימום. הדבר הזה שקובע, שאם זו עבירה ראשונה, או שנייה, או שלישית, והשופט איננו יכול להפעיל את שיקול הדעת שלו, והמחוקק קבע בשבילו את שיקול הדעת, שמאחר שזו עבירה שנייה אינך רשאי לקבוע מה שאתה חושב לקבוע ואינך רשאי להתחשב בכל מערכת הסיכוח המקילות שמסכים, אתה חייב לקבוע את העונש כפי שאנחנו, המחוקקים, ברגע מסוים, עם אולם יותר ריק או פחות ריק קבענו, אני חושב שזה מצב לא כריא. אנחנו צריכים לתת לשופטי ישראל את מקסימום הסמכויות, כדי שהם יחליטו גם כעבירה ראשונה, גם כעבירה שנייה וגם כעבירה שלישית. נתנו להם עוצמה, יש להם כושר החלטה, בחרנו את העונשים הטובים ביותר, אנחנו צריכים לתת להם גם כלים להתמודד ולהחליט לאור הנסיבות. והרי כל משפטן וכל אדם הם נסיבות חדשות, מערכת חדשה. ולשופט מותר להתרשם ולקבוע את פסק הדין בהתאם לכך. מערכת המגבלות הזאת, הקיימת היום, על מערכת המשפט, מביאה כהחלט למצב לא-כריא. תודה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת שליטא. חבר הכנסת אפרים שלום — איננו. חבר הכנסת מתתיהו פלד — איננו. חברת הכנסת חייקה גרוסמן, בבקשה.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני אצביע נגד החוק. קודם כל — בגלל הסעיף הראשון. הסעיף הראשון בא להרחיב את הגדרת המושג "פרסום". בימים שאנחנו הולכים לבטל את הצנזורה אנחנו הולכים להבהיר ולהרחיב את המושג "פרסום" על מלים, צילילים, רעיונות, בין לבדם ובין בעזרת אמצעי כלשהו וכן הלאה. אפשר לקרוא את כל הסעיף ולהגיע למסקנה, שבפקודה למניעת הטרור, במקום שיש הגדרה של פרסום, שכל הפקודה שנויה, לא נכונה, לא נחוצה, אנחנו באים להרחיב את ההגדרה הזאת ולקבוע את העונשים אם מישהו עובר את העבירה ביחס לפרסום.

אני חושבת: מה קרה לאחר שקיבלו אותו חוק אומלל — הפקודה למניעת הטרור — שיש בו איסורים חמורים ביותר על ביטוי? לא די בו, וכנראה — אינני יודעת באיזו מידה — נתקלו בקשיים כהעמדה למשפט של מי שהוא אשם באמת בביצוע מעשה טרור. אינני חושבת שטרור, אם מוכיחים שמישהו עשה מעשה טרור, אין קושי להעמידו לדין. אלא מה? כנראה צריך להעמיד לדין גם כאלה שאולי הם חושבים, או אולי יש להם רעיונות, או אולי הם משמיעים צלילים שיש בהם הסתה — לא די בכך שהדברים עצמם הם הסתה ממש נגד המדינה, אלא שהם יכולים להתפרש כך. הנה כתוב פה בדברי ההסבר: "פרשנות שאפשר לפרש אותה כעבירה". אינני יודעת בשביל מה טוב כל הנושא הזה ולמה צריך היה להביא אותו.

ולשנות את מושגי היסוד, את הקונצפציה העיקרית? אני מבין, אדוני השר, שזה בא בעקבות הערה של בג"ץ או בית-המשפט העליון, שבמקרה שאדם יצא לחופשה ועבר עבירה אי-אפשר להפעיל את התנאי, זה נכון. אני רק אומר שלא התבקש מפסיקת בית-המשפט העליון התיקון כפי שהוא מובא כאן. הייתי מעדיף לשמור על מושגיות ברורה יותר בדני הענישה.

ההערה האחרונה מתייחסת לסעיף 16. אדוני השר, אתה מציע שנקבע בספר החוקים עבירה חדשה, של הוצאת מסמך ממשמרת מוסד ממוסדות המדינה או רשות מקומית שהמסמך נמצא במשמורתה. למשל — אני אדגים לחברי הכנסת — אם אני, כיושב-ראש ועדה של הכנסת, אוציא פרוטוקול ואתן אותו לעיתונאי, ולפי תקנון הכנסת אסור לעשות זאת, מהיום והלאה אני אהיה צפוי לעונש פלילי, לא רק משמעתי, של שלוש שנות מאסר; ואם אני, כיושב-ראש ועדה, ממנה על הטיפול במסמך, אפילו לחמש שנות מאסר. ניחא, טוב, נניח שלי יש עדיין חסינות אם אני עושה את זה בתוך תפקידי. אבל באתי להדגים מהי העבירה החדשה.

אדוני השר, חסר לי כאן משהו. ייתכן שיש מקום לחוקק, וכדברי ההסבר נאמר שיש כאן תופעה שצריך לטפל בה, מה שחסר לי — והנטייה הזאת מדאיגה — הוא האלמנט של כוונה כלשהי כאשר מגדירים עבירה פלילית שעונשה מאסר, ועוד שלוש וחמש שנים. "המוציא ללא רשות מסמך" — גם אם הוצאתי את זה משום שזה היה נתון בארבעה מסמכים אחרים וזה השתרבב פנימה ואני הוצאתי ללא רשות מהמשמורת, אני אשם ודיני שלוש שנות מאסר. אדוני, איפה, לפחות, ה"בידועין"? שהוצאתי בידועין, שידעתי שאני מוציא? זהו המינימום, אני לא מדבר על הכוונה, אבל "בידועין", אני מבקש, אדוני, לתת את הדעת על כך, שכאשר באים להרשיע אנשים בפלילים ולשלוח אותם במאסר, שהתביעה תצטרך להוכיח לפחות ידיעה, מודעות, כוונה. הדברים האלה הם בבחינת עקרונות יסוד בדני עונשין.

אני, כמובן, אצביע בעד הצעת החוק, בכללותה היא רצויה ויש לתמוך בה, אבל יש לדון בכמה היבטים שלה בוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת דוד ליכאי. חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי — איננו. חבר הכנסת דוד צוקר — איננו. חבר הכנסת אוריאל לין — איננו. חברת הכנסת עדנה טולודר — איננה. חבר הכנסת מאיר שטרית — איננו. חבר הכנסת מנחם פרוש, בבקשה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

מוותר.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת בני שליטא, בבקשה.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, אמרת שיש 20 נואמים וקיצרת את זמננו למחצית.

היו"ר א' נחמיאס:

חמש דקות. חבר הכנסת ביטון, אני אשוחח אתך אחר כך בארבע עיניים. אתה מסכים? בסדר. תודה רבה.

בני שליטא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חוק העונשין (תיקון מס' 27) כשלעצמו הוא חוק רצוי. החושים שלי התחדדו אחרי

אמנון לין (המערך):

כן. כן. החוק בישראל לא אפשר עד כה למשטרה לבוא לסוחר הקסטות הללו או לאיש פרטי שמחזיק אצלו בסתר, בכיתו הפרטי, מחסן של קסטות. קסטות שמכילות — —

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
והן מסכנות את ביטחון המדינה.

אמנון לין (המערך):

הקסטות האלה מכילות — — — אין טעם שנתווכח, יש לי רק כמה דקות. אני לא מבין מה אתה אומר.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
יש גבול בשאלה עד היכן אתה מסכן את ביטחון המדינה.

אמנון לין (המערך):

אני לא הפרעתי לך.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אתה בעד ביטול הצנזורה.

אמנון לין (המערך):

חברת הכנסת חייקה גרוסמן, הצעה זו אינה באה לאסור על הצנזורה לצנזר מופעים, הצגות, תיאטרון וכיוצא באלה. מדובר על קסטות שמופצות, קודם כול על חומר אנטי-ערבי קיצוני מובהק שמופץ בקרב חוגים שונים על גבי קסטות: ושנית, על חומר שמופץ בסקטור הערבי, בחתונות או באירועים שונים, חומר אנטי-ישראלי מובהק.

אני מציע להעביר את החוק לוועדה. לדעתי, ולדעת חברי כנסת אחרים, צריך לאפשר למשטרה לפעול כשהיא נתקלת באירוע כזה, או נחקלת בקסטה כזאת — היא לא תחכה עד שכהנא ישימיע את הקסטה, היא לא תחכה עד שישמיעו את הקסטה הזאת בחגיגה או באירוע, או עד שישמיעו קסטה אנטי-יהודית — — —

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אולי תסביר מה ההיגיון?

הי"ר א' נחמיאס:

הוא אינו יכול להשיב לך. הוא לא הפרע לך.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
יסביר את ההיגיון.

אמנון לין (המערך):

ההסבר הוא שתהיה למשטרה אפשרות להפקיע את הקסטה ה"כהניסטית" האנטי-ערבית או את הקסטה של החוגים הקיצוניים האנטי-יהודיים לא רק בעת השמעתן, אלא תהיה למשטרה, על-פי החוק, אפשרות להחרים קסטות כאלה לפני שהן יושמעו בריבים, כשבורר שמדובר בקסטות גזעניות. אתם, כראש ובראשונה, הייתם צריכים להסכים להרחבת הסעיף הזה.

לכן אני מציע להעביר זאת לוועדה, לצורך גיבוש החוק.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת אמנון לין. חבר הכנסת ויקטור שם-טוב איננו באולם. רשות הדיבור לחבר הכנסת אלעזר גרנות.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, פרי באושים אינו חול להיות פרי באושים כשמפזרים עליו אבקת סוכר, קל וחומר כשמפזרים עליו משהו שגם הוא באוש. אנחנו דנים בחוק

אשר לסעיפים אחרים, גם לכביהם יש לי מה להעיר, אבל אני מבינה שבתוך חמש דקות יש להתייחס לחוק מורכב כל כך, עם סעיפים רבים העוסקים בנושאים שונים, וזה לא פשוט. בזמן האחרון יש לממשלה נוהג חדש: להגיש חוק אחד מורכב תחת כותרת אחת, חוק אחד העוסק בנושאים רבים, וכל אחד צריך לבחור לעצמו סעיף שעליו הוא רוצה לדבר, כאשר למעשה כל סעיף הוא חוק בפני עצמו. כך היה גם ביחס לתקציב המדינה על סעיפי המשנה שבו, וזה חוזר על עצמו.

יש פה עוד דברים שאינם נראים. למשל, מדוע מוצע לאפשר לבית-המשפט להטיל על עברייני את הקנס בשיעורו המעורכן ביום שבו היתה ההחלטה ולא בשיעורו בעת ביצוע העבירה? ייתכן הפרש של שנה, שנתיים, מי יודע. בין זמן ההעמדה לדין לבין הזמן שבו ניתן פסק-הדין, אנחנו יודעים שזו פרוצדורה קשה וארוכה. הנאשם יצטרך לשלם ריבית דריבית דריבית. מה זה? בשביל מה צריך את זה?

הערה נוספת שלי נוגעת לסעיף 173 לחוק העיקרי — סעיף 15 בהצעת החוק שלפנינו — שבו יש איסור פרסום דבר פוס, כתב יד, תמונה או דמות שיש בהם כדי לפגוע באמונתו או ברגשותיו הדתיים של האדם. לפי מיטב ידיעתי, יש לאדם גם רגשות אחרים, לא רק רגשות דתיים. אביא דוגמה אחת ובזאת אסיים. אדם נפגע על-ידי שכנו. השכן אמר לו: אתה באת מגרמניה, חבל שהיטלר לא עשה אתך מה שהוא עשה עם כל היתר. האיש הגיש תביעה משפטית. זו לא היתה פגיעה ברגשותיו הדתיים אלא פגיעה ברגשותיו האחרים. היה עליו לשלם את הוצאות המשפט. הוא ערער על כך. אדוני היושב-ראש, זהו סיפור מן החיים.

לכן, נדמה לי שאין להסתפק באיסור פגיעה ברגשות דתיים אלא לכלול גם איסור פגיעה ברגשות אחרים. תודה.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחברת הכנסת חייקה גרוסמן. חברת הכנסת גאולה כהן — איננה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אמנון לין.

אמנון לין (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בחמש הדקות העומדות לרשותי אני בוחר לדבר, כמובן, רק בסעיף הראשון, אם כי יש לי כמה הערות לגבי סעיפים אחרים.

שמענו את הדברים של חבר הכנסת צ'רלי ביטון ואת דבריה של חברת הכנסת חייקה גרוסמן בעניין הסעיף הזה. אני רוצה להסביר איך אני מבין אותו. בתקופה האחרונה אנחנו עדים לתופעה שעלולה להיות מסוכנת מאוד לא רק ביחסים שבין יהודים לבין ערבים או בין ערבים לבין יהודים אלא ביחסים שבין כל האזרחים בינם לבין עצמם.

מהי התופעה? מופצות קסטות. מצד אחד, קסטות בשפה הערבית — הן קסטות שבהן שירה וחרוזים והן קסטות שבהן שירים ללא חרוזים, שירים לאומיים, לאומניים, אנטי-ישראליים מובהקים. הקסטות הללו מושמעות בדרך כלל בחתונות, בשמחות ובאירועים מרכזיים. מצד שני, אנחנו עדים בתקופה האחרונה להופעת קסטות של ה"כהניסטים". הם משתמשים בקסטות אלה ומפיצים אותן ובהן נושאים לאומניים-יהודיים אנטי-ערביים.

החוק הקיים בישראל אינו מאפשר החרמת קסטות כאלה מלכתחילה. החוק עד כה מתיר למשטרה לאסור ולהחרים את הקסטה רק בעת השמעתה.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

יחרימו את הקסטות של כהנא?

לגופה, לא אעשה זאת הפעם. אני מגיש שהדבר ייעשה בשלב של הכנת החוק לקריאה שנייה ושלישית.

הייתי רוצה להעלות עניין שלדעתי יש לו חשיבות עקרונית לגבי עבודת הכנסת. בדברי ההסבר בולטת ההסתמכות על ביקורת בית המשפט העליון בפסקתו. זה הליך חיובי, כי יש להתחשב בפרקטיקה ובניסיון שמצטבר במהלך היישום של חוקים ולתכן את אשר טעון תיקון, בייחוד אם יש דברים מפורשים שנאמרו מפי שופטי בית המשפט העליון. אבל, הבחנתי בכך שהשופט ברק, במאמר שפרסם, הביע ספק אם המחוקק אומנם עוקב אחרי הערות בית המשפט לגבי חוקים שונים והסיק מכך שספק אם אי-תיקון חוק, למרות הערות הפסיקה, יש בו משום גילוי רצון המחוקק והסכמתו לפרשנות שנתן בית המשפט. זוהי מסקנה חמורה משני אספקטים, הן בכך שעולה ממנה כי המחוקק איננו מבצע את תפקידו כיאות, והן בכך שנפגם כלל חשוב ביותר של פרשנות חוקים.

אחת הסיבות העיקריות לתקלה הזאת היא, שרק מחלקת החקיקה של משרד המשפטים נועדה להתחקות ולעקוב אחר פסקי-הדין המפרשים את החוק, והכנסת ממלאת תפקיד מאוד מאוד פסיבי בעניין זה. היה לי רושם שאילו ועדת החוקה, חוק ומשפט הייתה מצוואת מכניזם כלשהו, שיאפשר לה לעקוב ביתר התמדה אחר הפסיקה וליוזם בעצמה תיקונים דרושים, לא היינו מגיעים למצב שאותו תיאר השופט ברק, שלפיו יש לו ספק אם הכנסת שמה לב ומתרשמת ממה שאומרים השופטים בעת מתן פסקי-דין.

עוד הערה אחת בהקשר זה של הערות מכוא, ביחס לסעיף 1 של ההצעה — למעשה, לא היתה צריכה להיות התנגדות לתיקון המוצע, כי הבעיה אינה במה שמוצע אלא בהנמקה, או במה שמסתתר מאחוריה. אם יש צורך להתאים את ההגדרה הפלילית של פרסום לתנאי זמנו ולכלול דיו, טלוויזיה, וידאו, קלטות, תקליטים וכו', זה טבעי ואין מגיעה לכך, כי מדובר בסך הכול בעניין טכני. המאבק העקרוני הוא כמובן סביב השאלה מה מוגדר כחומר שאסור בפרסום — לא הקטטה עצמה אלא התוכן. אני חושב שההנמקה, שהיא מאוד בלתי מוצלחת, היא שחושפת את המגמה. אף שבאופן כללי הייתי אומר, שאין לי שום סיבה להתנגד למרבית הסעיפים המוצעים, הרי ההנמקה הזאת היא שמביאה אותי למסקנה להצביע נגד החוק.

ההנמקה לתיקון המוצע מתבססת על הצורך להרחיב את תחום העבירה על-פי סעיף 4 לפקודת מניעת טרור, וכן — ואני מצטט: "לאחרונה גברה התופעה של הפצה והשמעה לציבור של תקליטים וסרטי הקלטה שיש בהם הסתה נגד המדינה". כיוון שאנחנו יודעים שעניין ההסתה נגד המדינה הוא כיסוי שגור ותיורם מקובל לרדיפת האזרחים הערכים ולריכוז רצונם להתבטא המתבטאות פוליטית עצמאית, הרי שבשלב ההסבר הכלכלי-מוצא הזה, שאולי חושף את הכוונה האמיתית של החוק, אני נאלץ להגיע למסקנה, שעם כל החיוב שאני רואה בחלק גדול מן הסעיפים המוצעים כאן, אצטרך להצביע נגד החוק, עד שהממשלה תהיה מוכנה להגיש אותו מחדש, עם דברי הסבר שאינם מטאנים גישה כל כך גזענית וכל כך משוחדת נגד חלק מוגדר מאוד של הציבור בישראל. תודה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מתתיהו פלד. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה על הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 27), התשמ"ז — 1987, בקריאה ראשונה. מי להצעת החוק?

שהוא מלכתחילה חוק שלילי, חוק שכל כוונתו, לא הייתי אומר כוונת זדון, אבל תוצאתו היא בוודאי תוצאת זדון.

זהו חוק שבא למנוע בעצם מה שאיננו בטוח, אבל אפשרי. אולי — קירוב של צדדים לוחמים למשא-ומתן לשלום, הכנה כלשהי, הקדמה כלשהי לקירוב לכבות כדי ליצור אקלים שבו יוכל להתנהל משא-ומתן לשלום. מה החוק הזה בנוי על חוסר ביטחון עצמי שמוליד חשד, שמוליד איבה, שמוליד שנאה, שמנציח את מצב המלחמה הזה ומונע תיקונו של מצב הגורם לכל עמי האזור רק סבל וייסורים.

לא רי להם, למי שחוקק את החוק שהוא כולו — אני הגדרתי אותו בפעם קודמת ואני ממשיך להגדיר אותו ככזה — גם נואל וגם מוזק. באים ומוסיפים חטא על פשע. בשביל מה? מה הפרזיה הלאומית הזאת? מה החשש הנורא הזה מפני שלום? כאילו קורי העכביש עומדים לתפוס את הזכוכ, וזה מתחבט ומתחבט ומתחבט. ורואה מכל צד ובכל מקום רק את הסכנה הנוראה, את סכנת הקיום, שמא אולי יקרב הסיכוי להפסקת המלחמה, להפסקת האיבה ולקירוב השלום.

הלוא אנחנו כולנו אזרחים שומרי חוק, ואנחנו מעוניינים במדינת חוק דמוקרטית. אנחנו מעוניינים שמדינת ישראל תהיה מדינה שחוקיה מתקיימים. אבל חוק זה פסול מלכתחילה. מפני שהציבור לא יעמוד בו, והוא יצטרף לרשימת החוקים שהם בבחינת הלכה ואין מוריס כן.

על-פי החוק הזה יובאו לדין, נדמה לי ש-9 במרס, אזרחים שאני חלקתי באופן פוליטי על מה שהם עשו. על מה? אם נחלם מן העובדה שהדבר שנעשה נעשה בניגוד לחוק, האם המעשה עצמו היה מעשה שצריך לגנותו, מבחינת האינטרס של ישראל? אני הסתייגתי מהנסיעה הזאת כיוון שאני משוכנע שהיתה בה נסיגה ולא התקדמתי. זה היה הוויכוח שלי לגבי הנסיעה הספציפית הזאת. אבל לגופו של עניין — להיפגש, לשוחח, לרקום יחסים.

עכשיו לא רק מי שייפגש אלא גם מי שישמע, אפילו מי שישמע ויקליט בביתו — מה יקליט בביתו? דברים המכבאים אי-הסכמה למדיניות שמנציחה מלחמה, הוא יקליט לעצמו שיר, ואפילו הוא איננו מזדהה עמו, ורק בבחינת רע את אויבן הוא מקליט אותו, אבל אם ימצא השיר ברשותו, הרי הוא כבחינת פושע. ריבונו של עולם, האם זה מה שחסר היום במדינת ישראל? במה עוסקת המדינה הזאת? במה עוסקים המחוקקים של המדינה הזאת? והמחוקק היחיד הוא הממשלה: כידוע, הכנסת כבר מוזנח חדלה לחוקק.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני יודע שאם יתקבצו עוד כמה אנשים, אין לנו שום סיכוי לעמוד בפרץ גם הפעם, והחוק הזה יתקבל כשם שנתקבלו חוקים קודמים לו. אין לנו אלא לצפות שיעצו הזמן שחוקים שכאלה יימחקו ולא ייזכרו. צר לי רק על אלה שמביאים אותם, כי אני משוכנע שיבוא יום והם בעצמם יתייבשו בהם. תודה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת אלעזר גרנות. חבר הכנסת שבח וייס איננו באולם. רשות הדיבור לאחרון הנאמרים, חבר הכנסת מתתיהו פלד.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

אדוני היושב-ראש, נכנסת נכבדה, החוק המוצג היום לפנינו נועד לחלק כשם שנתקבלו חוקים קודמים. הפלילי הישראלי. הייתי אומר ככלל על בסיס הניסיון — אלה תיקונים רצויים. אף כי היה חשוב לבדוק כל נקודה ונקודה

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הצעת חוק העונשין
 (תיקון מס' 27), התשמ"ז—1987, לוועדת
 החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

ההצעה הועברה לוועדת החוקה, חוק ומשפט, להכנתה
 לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

יא. הודעה אישית של חבר הכנסת ד' צוקר

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, לפני סיום הישיבה, הודעה אישית לחבר
 הכנסת דוד צוקר, בבקשה, אדוני.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היו"ר א' נחמיאס:

הסכמתי שאדוני ימחה. אמרתי שברגע שהשתמשת
 בתיבות האלה ובמלים האלה, די לי.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אבל עשיתי זאת גם בעת הדיון עצמו, וציינתי את הכבוד
 שאני רוכש לנשיא. אדוני היושב-ראש, אל תחזור על הדברים
 פעם נוספת.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת דוד צוקר, ביקשת רשות להודעה אישית, נתתי
 לך. ביקשת למחות, קיבלתי את המחאה שלך. מה עוד אתה
 רוצה?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

שלא תגיד.

היו"ר א' נחמיאס:

שלא אגיד? עוד מעט תרצה לתת הוראות גם ליושב-ראש
 הישיבה. חברי הכנסת, אני חוזר ואומר שאפשרתי את ההודעה
 האישית של חבר הכנסת צוקר, מפני שהוא החזיר את כבוד
 הנשיא למקומו.

חברי הכנסת, הישיבה הבאה — מחר במועדה. ישיבה זו
 נעולה.

ביקרתי בדברי את חוסר הפעולה של הנשיא כלפי מי
 שמונו עליהם, קרי: הרבנים, הדיינים — והם חשודים בכך
 שקראו להפר את הוראות הכג"ץ. ביקורת זו היתה זהירה,
 מנומסת ומנומקת על בסיס הכבוד שאני רוכש למוסד הנשיאות
 ולממלא התפקיד, כבוד הנשיא הרצוג, וציינתי זאת בדברי.

כבר בעבר התייחסה הכנסת פעמים מספר לפעילותו של
 נשיא המדינה, והיא עשתה זאת מתוך כבוד לאיש ולתפקידו.

הערותיו של יושב-ראש הישיבה כלפי, כאילו אני משמיץ
 את הנשיא, פגעו בי ובהשקפותי. בהערותיו של היושב-ראש
 היה משום שלילת זכות הביקורת המנומקת והתרבותית של
 חבר כנסת.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת דוד צוקר, ברגע שהשתמשת בתיבות
 "נימוסין, תרבות וכבוד" — אני מסכים שתמחה על דברי,
 וכלכך שבעניין כבודו של הנשיא תחזור עטרה ליושנה.

הישיבה ננעלה בשעה 19:35.